

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018

Marek Háze

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Kontakty a přeshraniční spolupráce v česko-polském pohraničí

Bakalářská práce

Autor: Marek Háze
Studijní program: B 6703 Sociologie
Studijní obor: Sociologie obecná a empirická
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Joukl, Ph.D.

Hradec Králové, 2018

Zadání bakalářské práce

Autor: Marek Háze

Studium: F15BP0141

Studijní program: B6703 Sociologie

Studijní obor: Sociologie obecná a empirická

Název bakalářské práce: **Kontakty a přeshraniční spolupráce v česko-polském pohraničí**

Název bakalářské práce AJ: Contacts and cross-border cooperation in Czech-Poland border

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce představuje empirický výzkum. Cílem je prozkoumat ve zvoleném terénu česko-polského pohraničí strukturu kontaktů a formy přeshraniční spolupráce, jaké plní funkce, kdo jsou jejich aktéři, jaké případné bariéry brání kontaktům a spolupráci a zda je případně obyvateli pocíťována jejich absence nebo jaký je jejich přínos pro život ve sledovaném prostředí. Terén a výzkumný vzorek budou upřesněny v průběhu řešení zadání. Předpokládanou metodou bude smíšená metoda s využitím rozhovorů podle předem připraveného scénáře, pozorování, analýza dokumentů, případně dotazníkové šetření.

Čapka, F., L. Slezák, J. Vaculík. 2005. Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce. Brno: CERM. Houžvička, V., L. Novotný. (eds.). 2007. Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí. Sebedefinice a vzájemné vnímání Čechů a Němců v přímém sousedství. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Jeřábek, M. (ed.). 1999. Geografická analýzy pohraničí České republiky. Ústí nad Labem: Sociologický ústav AV ČR. Jeřábek, M., J. Dokoupil, T. Havlíček a kol. 2004. České pohraničí bariéra nebo prostor zprostředkování. Praha: Academia. Jeřábek, M. 2002. Přeshraniční spolupráce a rozvoj českého pohraničí. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Jeřábek, M. 2001. Reflexe regionálního rozvoje pohraničí České republiky. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Řehák, S. 1998. Kontakty se Slovenskem na moravsko-slovenském pomezí, role vzdálenosti hranic. In Geografie X. Brno: Katedra geografie Pedagogické fakulty MU. Temelová, J., J. Novák, L. Pospíšilová, N. Dvořáková. 2011. "Každodenní život, denní mobilita a adaptační strategie obyvatel v periferních lokalitách." Sociologický časopis 47(4). Zich, F. 2001. "Problémy vytváření příhraničního společenství na česko-německé hranici." Sociologický časopis 37 (2). Zich, F. a kol. 1996. Kdo žije v pohraničí? Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Garantující pracoviště: Katedra sociologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Joukl, Ph.D.

Oponent: PhDr. Michal Tošner, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 14.2.2017

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králově dne

Marek Háze

ANOTACE

Háze, Marek. 2018. *Kontakty a přeshraniční spolupráce v česko-polském pohraničí*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 57 s.
Bakalářská práce

Tato bakalářská práce se zabývá přeshraniční spoluprací v česko-polském pohraničí. Cílem je prozkoumat strukturu kontaktů a formy přeshraniční spolupráce, jaké plní funkce, kdo jsou jejich aktéři, jaké případné bariéry brání kontaktům a spolupráci a zda je případně obyvateli pocíťována jejich absence nebo jaký je jejich přínos pro život ve sledovaném prostředí. Výzkumným prostředím je město Broumov, které se nachází v těsné blízkosti státní hranice s Polskem. Daná problematika byla zkoumána analýzou dokumentů a dále využitím rozhovorů podle předem připraveného scénáře. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola popisuje současný stav poznání a přibližuje termíny, které jsou pro vytvoření této práce důležité. Druhá kapitola charakterizuje zkoumané území. Třetí kapitola popisuje metodologii, která byla využita k vytvoření této práce. V poslední kapitole jsou popsány výsledky empirického výzkumu této práce.

Klíčová slova: pohraničí, spolupráce, kontakty

ANNOTATION

Háze, Marek. *Contacts and cross-border cooperation in Czech-Poland border*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 57 pp. Bachelor Degreee Thesis.

This bachelor thesis deals with cross-border cooperation in the Czech-Polish border region. The aim is to explore the structure of contacts and the form of cross-border cooperation, what functions, who are their actors, what barriers prevent contact and cooperation and whether or not they are absent or what their contribution to life in the monitored environment is. The research area is the town of Broumov, which is located near the state border with Poland. This issue has been investigated by document analysis and by using interviews according to the previously prepared scenario. The thesis is divided into four chapters. The first chapter describes the current state of knowledge and describes the terms that are important for the creation of this work. The second chapter characterizes the surveyed territory. The third chapter describes the methodology that was used to create this work. The last chapter describes the results of the empirical research of this thesis.

Key words: borderland, cooperation, contacts

Poděkování

Rád bych poděkoval panu PhDr. Miroslavu Juklovi, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce a jeho cenné rady, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Dále bych chtěl poděkovat své rodině za podporu během studia.

Obsah

Úvod.....	10
1. Současný stav poznání	12
1.1. Dosavadní výzkumy.....	12
1.2. Přístupy a pojmy	13
1.2.1. <i>Hranice</i>	13
1.2.2. <i>Česko-polská hranice</i>	14
1.2.3. <i>Hraniční efekt</i>	15
1.2.4. <i>Pohraničí</i>	15
1.2.5. <i>Obměna obyvatelstva</i>	17
1.2.6. <i>Přeshraniční spolupráce</i>	19
1.2.7. <i>Periferie</i>	20
1.2.8. <i>Kontakty</i>	21
2. Charakteristika zkoumaného území	22
2.1. <i>Základní charakteristika</i>	22
2.2. <i>Základní socioekonomické faktory</i>	24
3. Postup a výzkumné metody	25
3.1. <i>Výzkumné otázky</i>	25
3.2. <i>Metodologie</i>	25
3.2.1. <i>Studium dokumentů</i>	25
3.2.2. <i>Rozhovory</i>	26
3.2.3. <i>Výběr respondentů</i>	27
3.2.4. <i>Analýza rozhovorů</i>	28
4. Výsledky	32
4.1.1. <i>Kontakty a spolupráce</i>	32
4.1.2. <i>Bariéry a problémy</i>	35
4.1.3. <i>Motiv</i>	38
4.1.4. <i>Dotace</i>	40
4.1.5. <i>Zaměstnání Poláků</i>	42
4.1.6. <i>Autobus</i>	43

4.1.7.	<i>Vztah k místu</i>	44
4.1.8.	<i>Prostor pro zlepšení</i>	47
4.1.9.	<i>Přínos</i>	49
4.1.10.	<i>Hodnocení spolupráce</i>	51
	Závěr	52
	Literatura.....	56
	Přílohy.....	58

Úvod

Ve 21. století se mění funkce hranic, především v Evropě. Z hranice vnější se stává hranice vnitřní. Od dřívějšího vymezování prostoru, na kterém stát či panovník uplatňoval svou moc, se díky Evropské unii a Schengenskému prostoru stává hranice téměř bezvýznamnou. A tím se mění i charakter pohraničních oblastí. Z oblastí periferních se dnes často stávají oblasti hojně navštěvované turisty z vnitrozemí nebo z druhé strany hranice. Změna charakteru ovšem není jen v rámci turistiky. Evropská unie a její dotační programy mají za cíl z těchto území vytvořit oblasti kooperující s podobnými oblastmi na území sousedního státu, které jsou jen několik kilometrů vzdálené.

Tato proměna hranice a její funkce s sebou přináší zcela nové možnosti pro pohraniční oblasti. Bakalářská práce si klade deskriptivní cíl, a sice zjistit, popsat strukturu kontaktů a forem přeshraniční česko-polské spolupráce v Broumově a jejich funkce.

Předkládaná bakalářská práce prezentuje vlastní empirické šetření, jehož předmětem je obyvatelstvo prostoru česko-polského pohraničí, konkrétně města Broumova, a jejich kontakty a případná přeshraniční spolupráce. Data byla získána za použití polostrukturovaných rozhovorů s místním obyvatelstvem, přičemž každý z dotazovaných plnil jinou funkci. Základním předpokladem bylo, že nejaktivnějším aktérem při rozvíjení přeshraniční spolupráce je místní samospráva. Dále církev, školy, občanská sdružení a podnikatelé.

Práce se skládá z několika samostatných částí. První část, současný stav poznání, přibližuje důležité přístupy a pojmy, které se na následujících stranách budou často zmiňovat, a upřesňuje jejich použití pro účely této práce. Druhá kapitola s názvem základní charakteristika popisuje zkoumané území. Nachází se zde charakteristika území, poloha zkoumaného terénu a základní socioekonomické faktory. Třetí kapitola, postup a výzkumné metody, popisuje cíl a výzkumné otázky, které byly postulovány pro empirický výzkum. Dále se v této

části popisují výzkumné metody, které byly při realizaci použity. Na konci této kapitoly je vždy krátce shrnut rozhovor s respondenty. Čtvrtou kapitolou jsou výsledky. V této části jsou výsledky přehledně rozděleny do několika tematických oblastí, které zejména vyhodnocují zjištěné bariéry, skýtané a využívané dotace, jejich přínos aj. V závěru práce jsou shrnuty hlavní poznatky empirického výzkumu a jejich kritické zhodnocení.

1. Současný stav poznání

1.1. Dosavadní výzkumy

Na téma pohraničních oblastí, hranice, přeshraniční spolupráce bylo publikováno značné množství odborných prací z různých vědeckých oborů. Vedle sociologie to jsou sociální geografie, ekonomie, politologie, historie a další. Tyto práce jsou dobrým zdrojem informací pro další studium dané problematiky.

Významným autorem, který se zaměřil na studium problematiky pohraničí, je Milan Jeřábek. V roce 2004 spolu s kolektivem autorů vydal publikaci *České pohraničí - bariéra nebo prostor zprostředkování?*, ve které se pokoušeli zachytit stav českého pohraničí na začátku 21. století a současně pak změny, ke kterým došlo koncem 20. století. Popisují v ní současný stav, příležitosti rozvoje těchto oblastí a metody rozvoje.

Další prací od Milana Jeřábka, zabývající se čistě problematikou českého pohraničí je *Geografická analýza pohraničí České republiky* (Jeřábek ed., 1999). Publikace se zaměřuje na analýzu českého pohraničí, přičemž důraz je kladen na okresy ležící při hranicích se sousedními státy. Tato publikace byla publikována v roce 1999 záměrně v souvislosti s předpokládaným vstupem České republiky do Evropské unie. Studie je založena především na vyhodnocení statistických dat o vývoji v pohraničních oblastech (okresech) a jejich srovnání mezi sebou a s vnitrozemím.

Významnou publikací je práce *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce* autorů Čapka F., Slezák L. a Vaculík J. Tato publikace je dosud ojedinělým hlubokým rozbořením zásadních poválečných změn v celé struktuře našeho pohraničí. Velmi podrobně zachycuje všechny příčiny a demografické, ekonomické, sociální a politické aspekty těchto změn.

Další prací zaměřující se na pohraničí a jeho kontakty s přeshraničním sousedem je publikace *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí* od Houžvičky V. a Novotného L a kol. Publikace shrnuje výsledky empirického šetření v rámci mezinárodního vědeckého projektu „Otisky historie v regionálních

identitách obyvatel pohraničí. Sebedefinice a vzájemné vnímání Čechů a Němců v přímém sousedství“, který v letech 2003 až 2005 realizovalo výzkumné oddělení České pohraničí Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i, společně s Centrem pro užitý politický výzkum Univerzity Ludwiga Maximiliana. Členové výzkumného týmu představují poznatky jednotlivých dílčích témat projektu. Zařazena je rovněž souhrnná kapitola charakterizující výsledky šetření na bavorské straně hranice.

1.2. Přístupy a pojmy

Předkládaná bakalářská práce se zabývá příhraničními jevy, konkrétně to jsou přeshraniční spolupráce a kontakty obyvatel s lidmi na opačné straně hranice v česko-polském pohraničí, považují za důležité některé pojmy více přiblížit. Tato část se tedy bude věnovat charakteristice některých, pro tuto práci důležitých, pojmů (hranice, hraniční efekt, pohraničí).

1.2.1. Hranice

Prvním pojmem, který bych rád vysvětlil, je pojem hranice. K jeho ujasnění použiji definici P. Chromého, který ji přejímá od R. J. Johnsona. „Hranice je dělící čára mezi jednou prostorovou jednotkou nebo skupinou a druhou.“ Existuje několik druhů hranic. Jsou to například hranice lidské prostorové, kulturní, sociální, politické a jiné. Například politické hranice vedly k vymezení území státu a znamenají přesné limity uplatnění práva státu na suverenitu. [Chromý citován in Jeřábek 1999: 17]

Hlavní typy hranic jsou hranice přírodní a umělé. Přírodní hranice jsou takové hranice, jejichž průběh je dán přírodními prvky v krajině (reliéf – např. horské hřbety, vodstvo – vodní tok). Hranice, jejichž průběh je dán fyzikogeografickými prvky krajiny, jsou funkční a plní svůj účel pouze tehdy, jestliže jsou „rozhraničenými“ společnostmi vnímány jako přírodní bariéra. Umělé hranice jsou hranice spojené s antropogenní činností člověka či se samou jeho existencí (lidské vnímání sebe sama, subjektivní prvky zařazení vlastního já)

– rozlišujeme např. etnické, náboženské, historické, ale též astronomické hranice.
[Jeřábek 1999: 18]

Dalším dělením je dělení hranice podle propustnosti. A to na hranice otevřené, částečně otevřené a uzavřené. Tento druh hranice závisí na především na politické situaci na obou stranách státní hranice. Otevřená hranice se nachází vně vlastního území. Uzavřená hranice se nachází u totalitních států, které silně střeží svůj hraniční prostor a dochází ke koncentraci obyvatelstva či zásob. Částečně otevřená hranice je pravděpodobně nejhojněji používaným typem. Při tomto typu je hranice otevřená jen na několika místech, hraničních přechodech. Na nich dochází k výměně osob a zboží, ale státy si zachovávají svou nezávislost a izolovanost od ostatních států. Toto dělení silně ovlivňuje příhraniční prostor a vznikají tzv. hraniční efekty.

1.2.2. Česko-polská hranice

Hranice mezi Českou republikou a Polskem měří 761,8 km. Delší hranici má Česká republika pouze s Německem (810,7 km). Z celkové délky 2290,4 km tedy tato hranice tvoří téměř třetinu. Táhne se od Jablunkova až po Hrádek nad Nisou. Protíná pět krajů na území České republiky (kraj Moravskoslezský, Olomoucký, Pardubický, Královéhradecký a Liberecký), přičemž nejkratší část hranice se nachází v pardubickém kraji a nejdelší v kraji moravskoslezském. Na území polského státu se hranice dotýká tří vojvodství (Dolnoslezské, Slezské a Opolské). Z České republiky do Polska vybíhá několik výběžků. Jsou to Frýdlantský výběžek, Broumovský výběžek, Javornický výběžek a Osoblažský výběžek. Území hranice je převážně hornaté. Zasahují sem pohoří Krkonoše, Jizerské hory, Orlické hory, Králický Sněžník, Jeseníky a Beskydy. V pohraničí se nachází velké množství průmyslových podniků a dolů na těžbu nerostných surovin.

1.2.3. Hraniční efekt

Přítomnost hranice výrazně ovlivňuje život v jejím okolí. Tato přítomnost způsobuje jevy, které se nazývají „hraničními efekty“. Rozlišujeme některé typy těchto efektů. Základními jsou bariérový a kontaktní efekt. Mezi další se řadí koncentrační efekt, efekt přeskočení a další. Podoba efektu závisí na asymetričnosti hranice, typu hranice, propustnosti a také její funkci.

V uzavřeném příhraničním regionu roste význam *bariérového hraničního efektu*. Tento efekt znamená jednostrannou orientaci příhraničního regionu do vnitrozemí, která způsobuje ve své podstatě posílení *periferního efektu* v pohraničí v rovině jádro-periferie. [Jeřábek et al. 2004: 53]

(V) otevřeném příhraničním regionu roste význam *kontaktního hraničního efektu*, který vyjadřuje oslabení periferního efektu ve smyslu jádro-periferie, neboť dochází rozvoji vztahů v novém hierarchickém systému, tedy k rozvoji vztahů přes hranice. [Jeřábek et al. 2004: 53]

J. Dokoupil na základě uváděné literatury uvádí, že (v) případě menší propustnosti hranice přistupuje *koncentrační hraniční efekt*, který procesy soustředí pouze do vybraných směrů. [Jeřábek et al. 2004: 53]

Efekt *přeskočení* naznačuje, že hranice překračují toky osob či zboží mají svůj vznik a cíl v regionálních centrech, příhraniční regiony jsou jakoby přeskočeny a příhraniční regiony tedy nemají z těchto hospodářských aktivit odpovídající užitek. Hranice vykazuje v tomto případě jisté známky diskontinuity. [Jeřábek et al. 2004: 55]

1.2.4. Pohraničí

Přesně definovat příhraniční či pohraniční prostor není vůbec snadné. Jednu z definic představuje M. Jeřábek, který si ji vypůjčuje od Hansena. „Příhraniční prostor je území, které je v *bezprostředním sousedství mezinárodních*

hranic, jehož ekonomické a sociální struktury jsou přímo určovány blízkostí hranicí“. [Hansen citován in Jeřábek et al. 2004]

Vymezení pojmu „české pohraničí“ (nebo též „pohraničí českých zemí“) není snadné, stejně jako stanovení přesné hranice mezi pohraničím a vnitrozemím. Pohraničí chápeme jako území hraničních okresů, přimykajících se k dnešní státní hranici česko-německé, česko-polské a česko-rakouské, kde až do let 1945-1947 žilo německé obyvatelstvo, a to většinou jako majoritní populace (s výjimkou Mostecka, Opavska, Domažlicka a některých dalších menších regionů). [Čapka, Slezák, Vaculík 2005: 9]

České pohraničí není a v minulosti – až na výjimky jeho jednotlivých územních částí – nikdy nebylo homogenním územním celkem. Pohraničí je územím diferencovaným (vnitřně heterogenním), přičemž určujícími faktory pro vývoj jednotlivých jeho částí byly a jsou především geografická poloha, funkce území, a „historické klima“ (vývojová specifika). V obecné rovině jsou pohraniční oblasti okrajovým územím celku; jsou místem, kde dochází ke styku různých společenství (etnik, jazyků, kultur, náboženství apod.), v tradičním pojetí i politických a ekonomických systémů – jsou prostorem, kde obvykle končí platnost jednoho právního řádu a jednoho správního systému. [Kastner 1996 In Jeřábek et al. 2004: 33]

České pohraničím jako území s německou majoritou, mělo během staletí proměnlivý ráz. K jisté stabilizaci došlo až koncem 18. století a v následujících desetiletích první poloviny 19. století. Také historicko-geografický pojem „Sudety“ prodělal složitý vývoj. Od počátku 20. století jím byla označována horská soustava na dnešním česko-polském (dříve česko-německém), resp. česko-slezském pomezí, a to po obou stranách státní (a také zemské) hranice. [Čapka, Slezák, Vaculík 2005: 9]

1.2.5. *Obměna obyvatelstva*

Zájmová oblast předkládané bakalářské práce se nachází v česko-polském, dříve česko-německém, pohraničí, v oblasti Sudet. Toto území prodělalo mezi lety 1938– 1945 vlivem historických událostí výraznou obměnu obyvatelstva. Je tedy vhodné připomenout si, co se stalo.

S nástupem Adolfa Hitlera k moci v Německu se u německého obyvatelstva v Československu začínají projevovat touhy o připojení k Třetí říši. Na německé straně bylo pohraničí (Sudety) chápáno jako výspa německví a obranný val proti Čechům, tedy nejenom běžné hraniční území dvou národností, ale jako východisko k uplatňování národnostních požadavků německé menšiny vedoucí „k záchraně německého etnika“. Proto také již před rokem 1938 se v německém prostředí začíná daleko častěji užívat termínů jako „sudetští Němci, sudetoněmecké území“, někdy dokonce se termínem „sudetské území“ označovalo celé území Čech, Moravy a Slezska. [Čapka, Slezák, Vaculík 2005: 11]

Tyto snahy vyvrcholily na tzv. Mnichovské konferenci v roce 1938, na které se mocnosti (Německo, Francie, Velká Británie) uzavřením smlouvy rozhodly o připojení českého pohraničí (Sudet) ke Třetí říši. Francie a Velká Británie s požadavky Německa souhlasila především proto, aby odvrátila hrozící vojenský konflikt. Nutno podotknout, že ačkoliv Československo bylo na tuto konferenci přizváno, nebylo do jednání zasvěceno.

Autoři Čapka, Slezák uvádí na straně 16-17 v publikaci zabývající se osídlením po druhé světové válce [Čapka, Slezák, Vaculík 2005: 16-17] údaje získané ze Zprávy Státního úřadu statistického republiky Československé: (z) celkového počtu 8 515 obcí a 52 062 km² rozlohy Čech bylo obsazeno 2 797 obcí (32,8%) a různě velké úseky dalších 202 obcí.; rozloha celkového záboru Čech činila 19 621 km² (37%). Původní počet obyvatel v Čechách byl zredukován ze 7 109 376 na 4 511 376, tedy o 2 598 000, tj. o 36,5 %. Podobná situace byla na Moravě a ve Slezsku; ze 3 319 obcí a měst a 26 808 km² území bylo obsazeno 1 049 obcí (32%) a větší či menší úseky dalších 131 obcí. Celková ztráta

moravskoslezského území vůči Německu činila 9 022 km² (33,6 %). Původní počet obyvatel se zde snížil ze 3 565 010 na 2 334 010, tedy o 1 231 000 občanů (34,5 %). Celkem české země z původního počtu 10 674 368 obyvatel ztratily 3 829 svých občanů (35,9 %). ČSR ztratila (včetně polského záboru Těšínska) 36,9 % rozlohy českých zemí, tj. asi 29 074 km². Češi žijící na území, které bylo nově připojené k Německu, se často stěhovaly hlouběji do vnitrozemí, které zůstávalo české.

Další významnou událostí pro obyvatele Sudet bylo ukončení druhé světové války. Rozhodujícím momentem ve vývoji pohraničních oblastí českých zemí byla dohoda mocností spojenecké koalice, k níž dospěly v závěrečném usnesení Postupimské konference ze 2. srpna 1945. Klíčová byla formulace XIII. Hlavy Zprávy o třístranné konferenci v Berlíně (Postupimi). Zde se pravilo: „Tři vlády prozkoumaly tuto otázku po všech stáncích a uznaly, že německé obyvatelstvo nebo jeho složky, které zůstávají v Polsku, Československu a v Maďarsku, bude třeba odsunout do Německa. Jsou zajedno v tom, že jakýkoliv odsun musí být prováděn spořádaně a lidsky.“ [Houžvička, Novotný (eds.) 2007: 22]

Odsunem/vysídlením německy mluvících obyvatel někdejší Československé republiky došlo k zásadnímu zlomu charakteru osídlení oblastí přiléhajících k Německu. Došlo nejen k přerušení kontinuity stovky let se vyvíjející národnostní skladby osídlení, ale také ke změně typologie hranice mezi západními Čechami a Bavorskem. [Houžvička, Novotný (eds.) 2007: 19]

Po ukončení odsunu německy mluvících obyvatel pohraničních oblastí českých zemí se západočesko-bavorské pohraničí namísto plynulého prolínání kulturního i jazykového, jak bylo charakteristické ještě pro meziválečný vývoj, stalo hranicí s ostrým a neprodyšným předělem dvou odlišných „světů“. Jejich vývoj politický, ekonomický a kulturní se odehrával diametrálně odlišně v důsledku a poté zejména spuštění železné opony v situaci studené války mezi Západem a Východem v roce 1948. [Houžvička, Novotný (eds.) 2007: 19]

Václav Houžvička na základě uváděné literatury podává charakteristiku pohraničí po odsunu německy mluvícího obyvatelstva: (o) d roku 1947 docházelo k systematickému osidlování vyprázdněných pohraničních oblastí v několika vlnách. Na osidlování se podíleli jednak obyvatelé nejbližších sousedních vnitrozemských okresů, dále byli zdrojem nového osídlení reemigranti z Francie, Maďarska, Jugoslávie, Rumunska, Belgie, Itálie, ale také volyňští Češi, kteří přišli v řadách 1. čs. armádního sboru operujícího jako součást sovětské armády, Slováci a další. Opakovaně byly pořádány náborové akce k dosídlení pohraničí, které zájemce lákaly na hmotné výhody a možnost přidělení či odkupu německého konfiskovaného majetku. [Houžvička, Novotný (eds.) 2007: 19]

Je tedy patrné, pohraničí českých zemí prodělalo značnou populační obměnu. Motivy nově příchozích obyvatel byly různé a ne všichni zde setrvali.

1.2.6. Přeshraniční spolupráce

Přeshraniční spolupráce vzniká na více úrovních. Je to spolupráce „shora“, která je iniciována z centra, které neleží v zájmovém území. Příkladem je stát, či kraj. Druhým typem je iniciace „zdola“, kde si sami obyvatelé uvědomují potřebu spolupráce a vytvářejí různé akční skupiny či spolky k vytváření přeshraniční spolupráce v oblastech, které jsou pro ně důležité.

Přeshraniční spolupráci specifikujeme jako „souhrn všech administrativních, technických, ekonomických, sociálních a kulturních opatření, směřujících k upevnění a rozvíjení sousedských vztahů mezi oblastmi po obou stranách hranice, obdobně jako k uzavření příslušných smluv k řešení problémů, které v těchto regionech existují, resp. mohou vzniknout“. [Matoušek 1995 In Jeřábek et al. 2004: 78]

Jedním z nejdůležitějších typů přeshraniční spolupráce jsou euroregiony. Euroregiony jsou nadnárodním typem svazků či sdružení obcí a měst. Cílem euroregionu – mezinárodního sdružení měst a obcí je především podpora a realizace projektů odrážejících všechny formy spolupráce mezi smluvními stranami. Hlavním motivem sdružených měst a obcí, které jsou zde zastoupeny

svými místními představiteli veřejné správy, je odstraňování nerovností mezi regiony na obou stranách hranice, vedoucí k postupnému vyrovnávání ekonomického i sociálního rozvoje.

Spolupráce přesahující hranice napomáhá zmírňovat nevýhody, které s sebou hranice v území nesou. Překonává národní okrajové polohy pohraničních oblastí a zlepšuje životní podmínky obyvatelstva zde žijícího. Má zasahovat do všech kulturních, sociálních, hospodářských a infrastrukturních oblastí života občanů. [Euroregion Glacensis 2012]

Euroregiony neaspirují (alespoň zpravidla) na novou úroveň veřejné správy (územních orgánů), spíše se profilují jako *místa setkávání existujících orgánů* včetně zastoupení soukromého sektoru. Z hlediska právní formy nebo organizace se vyskytují různé možnosti, leč některé prvky však mají společné: disponují stálými strukturami, jejich identita je oddělená od jejich členů (např. obcí), mají vlastní administrativu (byť leckdy nedostatečnou), technické a finanční zdroje, jakož i své interní rozhodovací mechanismy. Cíle euroregionů můžeme považovat za různorodé, resp. různí autoři vyzdvihují různé aspekty. [Jeřábek et al. 2004: 83]

1.2.7. Periferie

Obecným cílem vymezení periferií je nalezení oblastí, které nedosahují určité úrovně funkčně-prostorových a sociálně-prostorových vztahů. Na základě této definice můžeme říci, že periferií jsou oblasti, které jsou v různých ohledech méně pokročilé a nedisponují příznivými možnostmi interakce s rozvojovými centry. Nejsou tedy integrovány do rozvojového prostoru.

Podobně o periferních oblastech hovoří Hampl (2005), který je definuje jako dlouhodobě hospodářsky slabé a prostorově znevýhodněné. [Fialová 2014: 11]

Jednu z nejznámějších a nejucelenějších definicí periferních oblastí uvádí Schmidt (1998): *Periferie je územím nedostatečně integrace do, v daném místě a čase dominujících, struktur, procesů a systémů.* [Fialová 2014: 11]

1.2.8. Kontakty

Motivy pro vytváření přeshraničních kontaktů mohou být různé. Patří mezi ně například důvody ekonomické, ekologické, zvýšení cestovního ruchu, zlepšení stavu pozemních komunikací atd.

Jednu z prvních a dodnes nejintenzivnějších forem přeshraniční spolupráce představují partnerská města. [Houžvička, Novotný (eds.) 2007: 66]

Nejúčinnější formy vytváření přeshraničních vazeb a přeshraničního společenství dnes zřejmě spočívají ve spolupráci institucí (organizací), respektive spolupráci lidí v rámci těchto institucí působících. Významné jsou přitom zejména ty instituce, které vznikly nebo vznikají spontánně na základě zájmů a potřeby lidí žijících v pohraničí. [Zich 2001: 6]

Další formou spolupráce institucí jsou vzájemné kontakty a patronáty mezi obcemi či městy. Jde o setkávání představitelů samosprávy nebo o setkávání různých skupin obyvatel. Tyto aktivity jsou rovněž často uskutečňovány paralelně s činností euroregionů. Podobně je tomu ve styku různých zájmových občanských sdružení (nejčastěji jde o sportovní kluby, hasiče či ochránce přírody apod.).

Mnohé z těchto přeshraničních vazeb vzniká účelově a dosti formálně jen s cílem nalezení partnera pro prosazení určitého projektu a získání prostředků. Avšak i tyto pragmatické záměry vedou k přeshraničním kontaktům a vytvářejí potenciální síť pro silnější sociální vztahy. [Zich 2001: 8]

Specifickou podobu mají kontakty lokálních státních institucí (okresní úřady, policie apod.). Zde plyne spolupráce z příslušných zákonů a dohod mezi státy. Personální aspekty jsou jistě nezanedbatelné, nicméně obsah této spolupráce

je dán především vymezením příslušných pravomocí těchto institucí. [Zich 2001: 8]

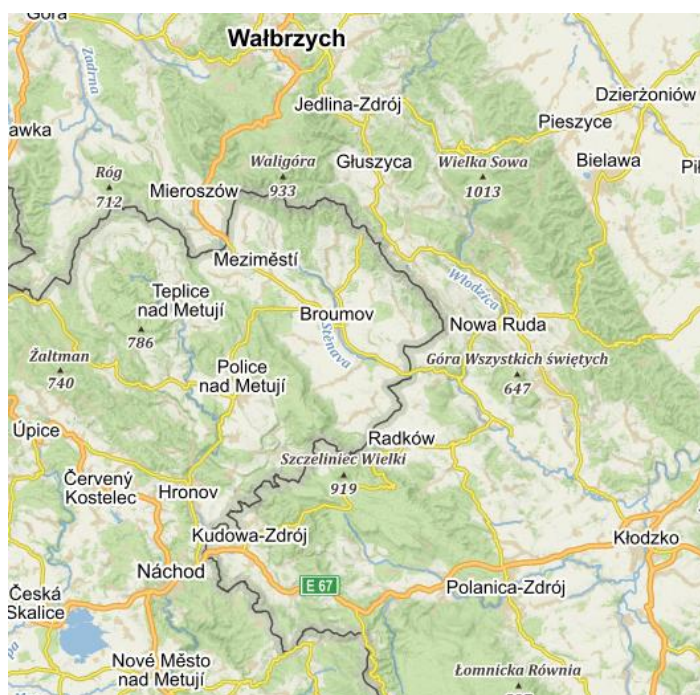
2. Charakteristika zkoumaného území

2.1. Základní charakteristika

Jako zkoumané prostředí této bakalářské práce bylo vybráno město Broumov, které v bezprostřední blízkosti státních hranic s Polskem. Jeho periferní poloha v rovině jádro-periferie je ideálním místem pro zkoumání přeshraniční spolupráce.

Město Broumov leží v Královéhradeckém kraji, v severovýchodní části okresu Náchod. Od okresního města je vzdálen přibližně 23 km vzdušnou čarou. Nejbližším polským městem Nowa Ruda, která je vzdálena přibližně 12 km vzdušnou čarou. První písemnou zmínku o Broumovu najdeme z roku 1342. Současný počet obyvatel je 7 589 (k 31.12.2016). Nejvíce obyvatel měl Broumov v roce 1910, kde zde žilo 11 848 obyvatel. K největšímu poklesu počtu obyvatel došlo po druhé světové válce, kdy byli vysídleni německy mluvící obyvatelé. Nachází se zde také několik významných památek, mezi které patří broumovský klášter, morový sloup na Mírovém náměstí či kostel Panny Marie. Města i jeho okolí se nacházejí v CHKO Broumovsko, ve kterém se nacházejí dvě národní přírodní rezervace, jedna národní přírodní památka, tři přírodní rezervace a pět přírodních památek, díky kterým je Broumov, jako centrum regionu, hojně navštěvováno turisty z České republiky, Polska, Německa a jiných zemí.

Obrázek č. 1 – Mapa česko-polského pohraničí

Zdroj: [http// mapy.cz](http://mapy.cz)

Obrázek č. 2 – Mapa zájmové oblasti

Zdroj: [http// mapy.cz](http://mapy.cz)

2.2. *Základní socioekonomické faktory*

Broumov má 7 586 obyvatel, z nichž 3 921 jsou ženy a 3 665 muži. Ve věku 0-14 zde najdeme 1 184 obyvatel (15,6 %), ve věku 15-64 4 855 obyvatel (64 %) a 1 547 obyvatel (20,4 %) starších 65 let. Průměrný věk je 42,1 let. Tyto údaje jsou téměř identické v porovnání s celorepublikovými údaji.

Tabulka č. 1 – Porovnání věkových skupin obyvatelstva Broumova a České republiky

	Česká republika	Broumov
0-14	15,6	15,6
15-64	65,6	64
65+	18,8	20,4
Průměrný věk	42	42,1

Zdroj: www.czso.cz

Podíl nezaměstnaných byl 10,7 %, zatímco celorepublikový podíl nezaměstnaných osob byl 5,1 %. Z celkového počtu 531 evidovaných uchazečů o zaměstnání v Broumově bylo 53,3 % evidováno více jak dvanáct měsíců. To značí na neochotu či neschopnost těchto osob při hledání zaměstnání či na nedostatečnou nabídku práce v regionu.

3. Postup a výzkumné metody

3.1. Výzkumné otázky

Cílem bakalářské práce je zjistit strukturu kontaktů a forem česko-polské spolupráce v Broumově a jejich funkce.

Na základě určení tématu byly postulovány tyto výzkumné otázky.

1. V jakých oblastech se zejména rozvíjí česko-polská spolupráce?
2. Kdo jsou jejími hlavními aktéry?
3. Jaké formy přeshraničních kontaktů aktéři zejména udržují?
4. S jakými přínosy je česko-polská spolupráce spojována?
5. V jakých oblastech lze zaznamenat případnou absenci spolupráce?
6. Jaké bariéry lze v česko-polské spolupráci identifikovat?

3.2. Metodologie

K vypracování této bakalářské práce bylo využito smíšené metody. Bylo to studium dokumentů, polostrukturované rozhovory s případnými aktéry přeshraniční spolupráce. Studium dokumentů bylo využito jako prvotní zdroj informací. Ke studiu byly využity Broumovské noviny jako zdroj informací zaměřený na zájmovou oblast. Zaměřil jsem se na články, které informují o přeshraničních aktivitách místní samosprávy, církve, škol, občanských spolků a sportovních oddílů. Studium jsem chtěl zjistit, jaká je informovanost obyvatelstva o místních přeshraničních aktivitách a kdo jsou jejími aktéry.

3.2.1. Studium dokumentů

Před realizací rozhovorů bylo přistoupeno ke studiu dokumentů jako zdroji informací. Využity byly Broumovské noviny jakožto jediná pravidelně vydávaná tiskovina zaměřená na Broumovsko. Vychází v nákladu 1 300 výtisků a vydavatel je město Broumov.

Zaměřil jsem se na články, které informují obyvatelstvo o přeshraničních aktivitách. Ke studiu měsíčníku Broumovské noviny bylo použito všech dvanáct vydání ročníku 2017 a vydání leden až duben ročníku 2018, celkem tedy šestnáct vydání daného periodika.

V šestnácti vydáních se nacházelo celkem 913 článků. Z toho ve 31 člancích se zmiňovalo téma česko-polské spolupráce. Tyto články informují o společných akcích města, občanských spolků, škol, neziskových organizací s polskými partnery či jen informují o důležitých informacích z druhé strany hranice. Články popisující přeshraniční aktivitu podnikatelských subjektů se zde nevyskytují.

Studium dokumentů poskytlo přehled o aktérech rozvíjejících spolupráci s polskými partnery. Zjistil jsem, že nejdůležitějším aktérem je město Broumov. Město Broumov ke své spolupráci nejčastěji využívá své partnerské město Nowou Rudu. Mezi další aktéry, o jejichž spolupráci informovaly zmíněné noviny, patřily občanské spolky, spolky pro volnočasové aktivity dětí a mládeže a v menší míře i školy. Většina těchto aktérů byla oslovena s dotazem na spolupráci na této bakalářské práci. Ne vždy však úspěšně.

3.2.2. Rozhovory

Po prostudování místních novin, které sloužily jako zdroj informací o přeshraničních aktivitách, bylo osloveno patnáct respondentů, z nichž deset odpovědělo kladně. Po realizování těchto deseti rozhovorů bylo přistoupeno k pořízení jednoho rozhovoru navíc. Bylo to z důvodu, že jeden z rozhovorů byl natolik krátký, že jeho výpovědní hodnota byla příliš nízká. Ovšem i tento rozhovor byl užitečný, jelikož respondent mi mimo záznam poskytl užitečné informace a návrhy na další rozhovor. Tyto respondenty jsem s nabídkou oslovil, ale bez úspěchu.

Rozhovory probíhaly podle předem připraveného scénáře. Respondenti dostávali stejné otázky, které byly doplněny otázkami novými, které vyplývaly z jejich odpovědí a činnosti, kterou rozvíjejí přeshraniční spolupráci. Scénář

rozhovoru byl připraven podle výzkumných otázek a zaměřoval se na několik oblastí: kontakty a spolupráce s polskými partnery, motivace ke spolupráci a bariéry a problémy při vytváření spolupráce a kontaktů. Scénář viz příloha.

3.2.3. Výběr respondentů

Před pořízením rozhovorů bylo stanoveno, že respondenti budou tvořit průřez místním společenstvím v návaznosti na zjištěné aktéry česko-polské spolupráce. Respondenti byli vybíráni z vedení města a organizací starající se o rozvoj regionu, ze školství a volnočasové organizace pro děti a mládež, zástupců občanských spolků, také z představitelů církve, podnikatelské sféry nebo i místních obyvatel. Celkem bylo realizováno jedenáct rozhovorů se třinácti respondenty. Dva rozhovory probíhaly se dvěma respondenty současně.

Tabulka č. 2: Struktura respondentů

Jméno	Vzdělání	Ekonomický status	Číslo rozhovoru
Cyril	Vysokoškolské	Zaměstnanec	1
Karel	Vysokoškolské	Ředitel gymnázia	2
Martin	Vysokoškolské	Farář	3
Michal	Vysokoškolské	Zaměstnanec	4
Zdislav	Vysokoškolské	Zaměstnanec	5
Lýdie	Vysokoškolské	Zaměstnanec	6
Julie	Vyšší odborné	Zaměstnanec	6
Aneta	Střední s maturitou	Studentka	7
Patrik	Vyučení	Důchodce	8
Pavčina	Vyučení	Důchodkyně	8
Ivan		Důchodce	9
Martina	Vyšší odborné	Zaměstnanec	10
Roman	Střední s maturitou	Podnikatel	11

U jmen respondentů bylo použito kódové označení. Pouze dva respondenti (Karel a Martin) souhlasili se zveřejněním jejich jmen v této práci. Jmenovitě to jsou respondenti PaedDr. Karel Výravský, ředitel Gymnázia Broumov, a ThLic. Martin Lanži, který je farářem římskokatolické farnosti Broumov. Všem svým respondentům bych rád poděkoval za ochotu při spolupráci na této bakalářské práci.

3.2.4. Analýza rozhovorů

Rozhovor č. 1 – pan Cyril

- Datum: 6. 4. 2018
- Prostředí: kancelář respondenta
- Popis rozhovoru: Můj první rozhovor provázela lehká nervozita. Respondenta znám již několik let a chovám k němu respekt. Přesto, že respondent je výřečný, byl rozhovor kratší, než bylo zamýšleno. Stalo se tak z časového vytížení respondenta. Ovšem informace, které jsem získal během tohoto rozhovoru, byly velmi cenné. Respondent je místní rodák a je členem vedení města, které je nejaktivnějším aktérem přeshraniční spolupráce.

Rozhovor č. 2 – pan Karel

- Datum: 6. 4. 2018
- Prostředí: kancelář respondenta
- Popis rozhovoru: Druhý rozhovor probíhal v kanceláři ředitele místního gymnázia, se kterým také jsem rozhovor realizoval. Na gymnázium jsem dříve studoval, a proto se rozhovor nesl v uvolněné náladě. Informace se ukázaly být užitečnými. Zároveň jsem mimo rozhovor získal užitečné náměty na další rozhovory.

Rozhovor č. 3 – pan Martin

- Datum: 9. 4. 2018
- Prostředí: kancelář respondenta
- Popis rozhovoru: Třetí rozhovor byl realizován s místním farářem, z čehož jsem byl značně nervózní. Nervozita však rychle opadla, a to především díky vstřícnému a milému faráři. Informace byly velmi užitečné. Předpokládal jsem, že farnosti na obou stranách hranice budou významnými aktéry přeshraniční spolupráce a budou v těsném kontaktu. O to překvapivější bylo zjištění, že farnosti v jistém kontaktu jsou, ale jinak spolu nespolupracují.

Rozhovor č. 4 – pan Michal

- Datum: 10. 4. 2018
- Prostředí: kancelář respondenta
- Popis rozhovoru: Další rozhovor byl se zaměstnancem volnočasové organizace pro děti a mládež. Již na začátku rozhovoru jsem byl informován, že zamýšlená délka rozhovoru je příliš dlouhá a tudíž jsem byl nucen rozhovor zkrátit. Přesto považuji rozhovor za přínosný.

Rozhovor č. 5 – pan Zdislav

- Datum: 11. 4. 2018
- Prostředí: kancelář respondenta
- Popis rozhovoru: Pátý rozhovor byl realizován se zaměstnancem společnosti z kategorie 100 – 199 zaměstnanců. Je tedy značným zaměstnavatelem v regionu. Díky minimální výřečnosti respondenta a téměř nulové přeshraniční spolupráci byl rozhovor extrémně krátký.

Z toho důvodu byl později realizován jeden rozhovor nad původní plán.

Rozhovor č. 6 – paní Julie a slečna Lýdie

- Datum: 11. 4. 2018
- Prostředí: kancelář respondentek
- Popis rozhovoru: Šestý rozhovor byl prováděn se dvěma respondentkami zároveň a nesl se v uvolněné atmosféře. Obě respondentky jsou zaměstnankyněmi města Broumov, kde mají na starosti rozvíjení přeshraniční spolupráce, čerpání evropských dotací a kulturní akce. Informace, které jsem při tomto získal rozhovoru, byly nenahraditelné a přinesly mi spoustu nových poznatků.

Rozhovor č. 7 – slečna Aneta

- Datum: 14. 4. 2018
- Prostředí: venkovní prostory kavárny
- Popis rozhovoru: Sedmý rozhovor probíhal na zahrádce místní kavárny a byl realizován v povznesené náladě. Realizován byl se zástupkyní mladé generace místních obyvatel. Při tomto rozhovoru jsem se snažil zjistit názor na přeshraniční spolupráci z pohledu místních obyvatel. Tomu byly přizpůsobeny otázky. Tento rozhovor potvrdil můj předpoklad, že místní obyvatelé se o spolupráci s Polskem nezajímají.

Rozhovor č. 8 – pan Patrik a paní Pavlína

- Datum: 17. 4. 2018
- Prostředí: dům respondentů

- Popis rozhovoru: I osmý rozhovor byl realizován se zástupci místních obyvatel. Tentokrát však se zástupci starší generace. Oba respondenti jsou místními rodáky a v Broumově prožili celý svůj život. Během tohoto rozhovoru jsem zjišťoval jejich názor na současnou situaci. Zároveň mě zajímala situace před rokem 1989 z pohledu obyvatel pohraničí.

Rozhovor č. 9 – pan Ivan

- Datum: 24. 4. 2018
- Prostředí: dům respondenta
- Popis rozhovoru: Devátý rozhovor v pořadí byl realizován s polským občanem, který spolu s českou manželkou žijí na zrekonstruovaném statku v obci, která sousedím s Broumovem. Jako vedlejší příjem část tohoto statku pronajímají. Respondent byl extrémně výřečný, což souvisí s jeho bývalou profesí. Při tomto rozhovoru jsem se snažil zjistit, jaký mají polští občané názor na přeshraniční spolupráci. I když jsem se tuto informaci nedozvěděl, byl rozhovor přínosný.

Rozhovor č. 11 – pan Roman

- Datum: 5. 6. 2018
- Prostředí: kancelář respondenta
- Popis rozhovoru: Poslední, jedenáctý, rozhovor byl realizován nad původní plán. Respondentem byl podnikatel, který v městě Broumov dlouhodobě podniká, ale trvale žije ve městě vzdáleném dvacet kilometrů. Při tomto rozhovoru jsem zjišťoval, jak je na přeshraniční spolupráci nahlíženo z pohledu podnikatele.

4. Výsledky

Tato kapitola obsahuje výsledky rozhovorů, ke kterým jsem dospěl pomocí otevřeného kódování. Pro větší přehled jsou dílčí poznatky rozděleny do několika tematických oblastí, jako například kontakty a spolupráce, bariéry a problémy, motiv a několik dalších. Získané hlavní poznatky jsou formulovány na konci této kapitoly.

4.1.1. Kontakty a spolupráce

Přeshraniční kontakty a spolupráce byly hlavním tématem této bakalářské práce. Proto se i na toto téma soustředilo nejvíce otázek. Respondenti byli tázáni, s kým spolupráci navazují, jestli udržují kontakty a jakou formou kontakty realizují.

První otázkou na toto téma bylo: Jaké formy kontaktů či spolupráce rozvíjíte?

„Tak, my v podstatě jediný kontakt česko-polský máme s městem Nowa Ruda, která je naším partnerským městem, takže se pravidelně scházím se starostou Nowé Rudy, ale to jsou spíše občanská setkání, občanské kontakty. Intenzivně spolupracují spíše děvčata z infocentra, která pořádají společné akce s Nowou Rudou...“ (Cyril)

„... třeba dotační, to především, dotační příležitosti rozvíjíme určitě. A v jakém odvětví, tak převážně cestovní ruch.“ (Lucie)

„Převážně cestovní ruch kulturní aktivity, spolupráce místních spolků, společenství, neziskových organizací, spíš takových jako dobrovolných organizací a to je asi hlavní, stěžejní naše forma.“ (Lýdie)

„Rozumíme kontakty v rámci školství, když jsme škola. A to kontakty se školami, které jsou v příhraničí, nebo přes ty hranice tedy, v dojezdové vzdálenosti. Takže

se to týká Nowé Rudy, dále se to týká Żabkovic Slezských (Żabkowice Śląskie)...“
(Karel)

„A ta forma spočívá v tom, že děláme společné akce. Nejčastěji to jsou soutěže. (...) takže když to vlastně shrnu, tak jsou tři oblasti: vědomostní soutěže o historii, soutěže ze současnosti zaměřené na turistický ruch a sportovní soutěže.“ (Karel)

„Podobné instituce naší...na polské straně nejsou, alespoň vzdáleně podobné, tak to jsou většinou zařízení, které jsou zřízený, ve valný většině církví, to znamená, že jsou jako pod katolickou církví a nebo pod jinými organizacemi, ale to co vím tak je takto, případně to můžou být, něco podobného jako jsou školní kluby, při školách a takže...že bychom měli na polské straně vyloženě partnerskou organizaci, zrcadlově, tak jako mají třeba základní školy, že tam jako základní školy jsou v Polsku taky, tak to vyloženě nemáme. Takže ta spolupráce, která by se nabízela, tak je v podstatě na úrovni třeba sportovních oddílů, protože máme sportovní činnosti, takže tam by pak šlo nějakým způsobem spolupracovat, a nebo spíš v těch jednotlivých segmentech tý činnosti, takže už cílem je na sportovní, výtvarný ty organizace, který se věnujou spíš už tomu druhu činnosti a jinak ta spolupráce určitě nějaká je, aktuálně máme jeden poměrně velký projekt přes Euroregion Glacensis, kde spolupracujeme vlastně s polskou školou...“ (Michal)

Dále jsem se respondentu Michala ptal, jestli na polské straně mají i jiné partnery.

„Na tý polský, to je v podstatě jenom tahle jedna, ale jako v minulosti jsme měli i jiný kontakty...“ (Michal)

„V rámci Polska spolupracujeme s LOTem Valbřišsko, což je jako obdoba destinačky na polské straně, potom se zámek...“ (Martina)

Následovala otázka, kolik partnerů mají v současné době na polské straně.

„Na polské straně máme dva velké partnery, což znamená Gmina Radków a LOT Valbřišsko...“ (Martina)

„Ano, spolupracujeme.“ (Zdislav)

„Na jaké bázi je ta spolupráce?“ (tazatel)

„Dodavatelská. Máme tam naše dodavatele.“ (Zdislav)

Dva respondenti (Martin, Roman) uvedli, že spolupráci s partnery z Polska nerozvíjejí. Ptal jsem se tedy na jejich důvody.

„Není to pro mě zajímavé“ (Roman)

„Je tady slabá poptávka z polské strany a zboží jakoby polského původu je pro nás... nezajímavé a neatraktivní.“ (Roman)

Roman uvedl, že ani nemá kontakty s žádnými polskými občany.

Respondent Martin na otázku: nějakou spolupráci nebo nějaké kontakty s jinými farnostmi v Polsku udržujete?, odpověděl: „*Ne.*“ Později jsem se k této otázce vrátil a ptal se, jestli by o spolupráci měl zájem.

„Takhle. Jsem tady jedenáctou zimu a zatím se mi to nepovedlo. My jsme tady minorita, ta naše komunita čítá přes 200 členů, a třeba farnosti Nowa Ruda, Krzeszów nebo ostatní jsou oproti nám opravdu velké zástupy lidí, takže nejsme schopni prostě asi.“ (Martin)

Zároveň dodal, že kontakt s farářem z Nowé Rudy udržuje, ale kvůli pracovnímu vytížení není pravidelný.

Další z otázek, které bych zařadil do této podkategorie je otázka, jak častý je kontakt s polskými partnery a jakou formou tyto kontakty udržují a rozvíjejí. Z odpovědí jsem zjistil, že nejběžnější formou je e-mailová korespondence, což byla předpokládaná odpověď.

„Mailem denně. A takhle schůzky, to záleží na tom, jak to naplánujeme, co máme za projekty, jaké máme aktivity, ale minimálně jednou měsíčně se určitě setkáváme i osobně.“ (Julie)

„... když je projekt, tak určitě víckrát než jednou za měsíc.“ (Michal)

„Tak já si myslím, že ty kontakty jsou pravidelné, řekněme stabilní, nicméně pokud se někde vypíše dotační titul, tak se sejdem a hned za tím běžíme, protože je naše povinnost čerpat dotace, ale jinak ty kontakty jsou v pohodě. (...)ale s tím Kilińskim to se starostou Nowé Rudy není žádný problém, to je úplně v pohodě všechno. Ted' jsem tam byl, když to řeknu blbě, asi před čtrnácti dny tam byl fotbalový turnaj, který pořádala Nowa Ruda, bylo tam deset mančaftů a protože tam byl i Broumov, Slovan s Milanem Vítkovým, tak jsem tam jel a předávali jsme spolu nějaký ceny, zašli jsme spolu na oběd a zase domů prostě jo... ptákovina.“
(Cyril)

„Ted' už ne, to bylo v té době, kdy ty Polky tady pracovaly, takže jsem měl tu možnost se na tu svatbu podívat, ale od té doby, co jsem odešel z hotelu, a ony tady pak skončily taky, tak vlastně od té doby ne. Přímý kontakty, nebo nějakýho známýho nebo tak tam nemáme nikoho.“ (Patrik)

Z uvedených výpovědí respondentů vidíme, že se česko-polská spolupráce ve zkoumaném terénu nachází. Nejaktivnějším aktérem je statutární město Broumov, které ke spolupráci hojně využívá své partnerské město Nowou Rudu. Dále do spolupráce zapojuje i další aktéry, jako jsou školy, volnočasová zařízení pro děti a mládež, církev, sportovní oddíly a občanské spolky. Méně častá je spolupráce podnikatelského sektoru. Od svých respondentů jsem mimo záznam dostal doporučení na společnosti a podnikatele, kteří aktivně spolupracují s polskými partnery. Tito aktéři byli následně osloveni s žádostí o spolupráci na této bakalářské práci, bohužel však bez úspěchu.

4.1.2. Bariéry a problémy

Další důležitou otázkou, kterou se předkládaná bakalářská práce zabývala, bylo, jestli při rozvíjení přeshraniční spolupráce a navazování kontaktů existují nějaké bariéry a problémy, které by tomu bránily. Respondentům byla pokládána otázka: vidíte nějaké bariéry nebo problémy, které by bránily česko-polské spolupráci?

„Tak.... bariéry tam žádné nevidím, bariéry tam žádné nejsou“ (Cyril)

Později se k této otázce respondent vyjádřil ještě jednou.

„Jedinou bariérou bylo, když bych řekl tedy česko-polskou spolupráci, tak my z 99% spolupracujeme s Nowou Rudou, ale hned za hranicema tady vlastně je Radków, protože hraniční přechod Tłumaczów a dál Ścinawka, Búrna, Średnia to všechno patří pod Radków a starosta Radkówa, pan Bednarczyk, není úplně spokojen třeba s postojem starosty Otovic, který vlastně brání rekonstrukci komunikace v Otovicích, což ale měla být česko-polská akce, takže třeba starosta Radkówa pan Bednarczyk není úplně, řekněme přátelsky nakloněn naší straně, protože kvůli tomu českému postoji na otovické straně on nemá opravenou silnici u něj, takže prostě tam byly nějaké spory.“ (Cyril)

„Bariéry jsou v podstatě na obou stranách, je to vesměs, když nějaká strana nedodrží to, co bylo domluveno nebo, když vlastně k plnění těch projektových požadavků, podmínek, přistupuje laxně (...) Ale to je z obou stran jo, to že se... to že se to o polácích všeobecně tvrdí, že ta spolehlivost není úplně na výši, teď těžko říct, jestli si oni nemyslí to samý o nás, takže to je subjektivní nějaký dojem, to těžko říct no.“ Michal

„Hmmm, problémy, řekl bych, jakoby legislativně rozhodně ne, samozřejmě je tam trošičku jiná mentalita obchodníků, takže s tímhle tím se nějakým způsobem potýkáme, ale, ale, to je tak jediná věc, která mě napadá.“ (Zdislav)

„No, bariéry jsem tady již naznačil, jsou administrativní, že učitelé si to třeba neuvědomují, ale já jako ředitel za to zodpovídám, zodpovídám za bezpečnost studentů, kteří tam jedou, těch učitelů. Jsou tam bariéry finanční, to hlavně. Administrativa by se dala překonat, ale ty bariéry finanční, protože když by člověk chtěl, aby se zaplatil autobus, tak ho musíte zaplnit alespoň pětatřiceti dětmi a to není úplně jednoduché. Taky to narušuje výuku a řekněme, řeknu pravdu tu, že to prostě naši studenti nemají takový zájem o spolupráci s Polskem. (...) To je ta jedna z velkých bariér. Takže administrativní bariéry, finanční bariéry a pak ta bariéra motivační taková, že ti studenti nechtějí.“ (Karel)

„No jednoznačně jako komunikace. Ale teď to nemyslím jako jazyková, tam ještě pořád, pokud vyloženě se nedomluvíte česky nebo polsky, tak prostě ta angličtina

je jazyk, který jako na úrovni této práce umí prostě mnoho lidí, to je supr, ale já tam prostě vidím bariéru někdy jako v nepochopení těch očekávání od toho projektu na jedné nebo druhé straně a hlavně v tom, že musíte prostě jako dopředu počítat s tím, že jako ty Poláci to mají trošku jinak nastavený v rámci práce a toho jak to jako by jde, takže v podstatě jako musíte počítat s tím, že něco trvá déle, než jste třeba zvyklí vy v rámci té své práce. A další bariérou, já si myslím, že je prostě absence toho, že ve chvíli, kdy spolupracujete a děláte nějaký projekt, tak jako by ta administrativní činnost s tím spojená, aby ten projekt se mohl realizovat častokrát převyšuje vůbec potom tu reálnou hodnotu toho projektu, kterou to vlastně má ve smyslu kolik času strávíte jenom tou administrací a kterou byste vy vlastně chtěli strávit jako by realizováním těch jednotlivých aktivit jo, takže já bych řekla, že tam je hodně jako bariéra v té administraci, že se do toho prostě musí vkládat hrozně moc, což může v nějakých případech prostě ty polské partnery jako odrazovat.“ (Martina)

„Myslím, že v zásadě bariéry nejsou, spíše chybí zájem a pokud nějaká bariéra, tak možná jazyková. Ale co tak poslouchám za těch 11 let tady, tak pokud lidé chtějí, tak prostě umí se domluvit, umí se setkat.“ (Martin)

„Nevídím. Ani jazyk mi nepřijde jako bariéra.“ (Aneta)

„Nevím, to nedokážu říct“ (Roman)

„Ne.“ (Lýdie)

„Vidím něco. Bariéry, problémy. Problémy se řeší to za A, a bariéry se berou v potaz, tzn. že bariéry budou objektivní. To je, že já mluvím polsky, ty mluvíš česky, to že tady je jinej zákon. Někdo řekne, že to je bariéra, ale to je přirozené, jsme dva různé státy, fungujeme jinak. Tady máš zloty, tady máš korunu, kurzy kolísají. Je to bariéra? No je to nějaká bariéra. Já jsem původně bankéř, tak je to všechno riziko. Je to všechno o tom, jak to ošetřuješ, jak to bereš a jak to koneckonců chceš využít ve vlastní prospěch - nikdo to nedělá jenom z nějakých idealistických nebo charitativních důvodů. Samozřejmě s těma bariérama je to o tom, abysme byli svědomití, abychom věděli, jak s nima řešit a jak s nimi žít,

protože možná terotericky jednou vstoupíme do eura. No tak řekněme bariéra, tady jsou zloty tady koruny, zmizí a nebude. Jednou budeme mít společnou sazbu DPH, co může být takovou bariérou, někteří říkají, já nemůžu uplatnit, já můžu uplatnit a tak dále. Těch bariér ale tolik myslím není. Největší bariéra a to už je problém, to už není bariéra, ale to se stává problémem, je ta mentální. (...) Na polské straně většina těch lidí, myslím mnohem větší, než tady, to jsou myslím 100%. Oni všichni teda nastoupili, po roce 45 tam žili Němci. (...) Ten problém je, že ti Poláci a Češi tady nemají žádnou důvěru, nemají žádný zkušenosti. (...) Myslím si, že ty problémy jsou za A - kulturní, B - mentální, C - evropské prostředky, které financují infrastrukturu. A ty, které se týkají přeshraničí v zájmu. Oni tady nebyli využity, tzn. že tady nemáme žádný, kromě úplně marginálních věcí jako ta cyklostezka, která s prominutím.... Ty evropské prostředky nikam nešly, nevyužity. Tak lidi jsou s tím trochu... nevím, je to rozčarování, je to únava. Tak to je třetí důvod. Třetí druh problému. Čtvrtý druh problému je... já tomu říkám "privatizace pohraničí". Tzn. že ta obec má vlastní politiku. Ona je vždycky o zavření se. Oni jsou schopni, v zájmu obyvatelů o to víc a já tomu rozumím, zavřít tu cestu pro jakýkoliv ekonomický růst. Možná víte, možná ne - všechny ty průjezdy mají váhové omezení. Proč? Nikdo tomu nerozumí, protože do hranice můžete jet nákladákem a přes magických 20m už nemůžete?" (Ivan)

Z výpovědí respondentů se dají identifikovat některé bariéry. Jsou to bariéry finanční, administrativní, nedostatek zájmu o spolupráci, jiná mentalita a přístup k práci a v některých případech spolupráce ztroskotává na kontraaktivitě jiných obcí či spolků, kteří se ke spolupráci nestavějí kladně. Jednou z bariér by mohl být odlišný jazyk na druhé straně hranice. V tomto bodu se odpovědi respondentů lišily.

4.1.3. Motiv

Tato podkategorie shrnuje odpovědi na otázky, jaký mají respondenti motiv k přeshraniční spolupráci a od koho k této spolupráci přichází impulz.

„Je to různé. Jednou my jednou oni“ (Lýdie)

„Většinou je to na základě nějakých těch dotačních titulů, které společně rozebereme a zjistíme, jaké máme možnosti.“ (Julie)

„Z naší strany“ (Martina)

„Ty podněty přicházejí z té polské strany, zvláště k té spolupráci. Pokud to někdo tady iniciuje, tak je to město a město na taky má peníze. My se té spolupráci nebráníme, ale sami je ne-i-ni-ci-ju-jeme (smích), ale když nám ji někdo nabídne, tak se jí zúčastníme.“ (Karel)

„Je to historická dlouhodobá spolupráce. V dnešní době je v tom Polsku velká část evropské výroby svíček, takže spíš je to daný, daný tímhle tím“ (Zdislav)

„Vždycky je to o tom, že chceme, aby to těm dětem něco přineslo.“ (Michal)

Později se respondent k této otázce ještě vrátil a vyjádřil se následovně:

„Jak kdy. Přejde na to, samozřejmě ty impulzy přicházejí z jedny nebo z druhé strany, podle toho na který straně je třeba vypsanej dotační titul, aby ta činnost se zaplatila. Takže v tuto chvíli to je...tady to bylo z polské strany, vlastně nás oslovili přes (...) radnice a pak..protože, když někdo hledá partnera pro tu činnost, tak je to daleko jednodušší přes tu místní radnici.“ (Michal)

„Udělat tady v Broumově, na Broumovsku, něco pěkného, hezkého a taky zároveň získat peníze z Evropské unie, když je ta možnost tady je.“ (Lýdie)

Někteří respondenti uvedli, že do Polska jezdí nakupovat. Zajímalo mě, jaké zboží jezdí nakupovat do Polska.

„Protože tu nemáme nikde blízko žádný velký obchod a nejbliž je to Walzbrychu do obchodního centra.“ (Aneta)

„Co tam nakupuju, maso, drogerii, dá se říct všechno, co potřebuji za zboží.“ (Pavčina)

„Maso, uzeniny, pečivo. V podstatě všechno.“ (Aneta)

„A ještě je to většinou levnější.“ (Aneta)

„Především mléčné výrobky, tam jsou o hodně lepší než tady, no a pak, já nevím, asi nějaký klobásy a takový, ale to jsou spíš pochutiny, to není jakoby, to je spíš jenom že na to mám chuť, nebo se mi to líbí, ale řekl bych, že ty mléčné výrobky tam hrajou prim.“ (Roman)

V otázce nákupů polských produktů jsem se dále dotazoval na jejich cenu a kvalitu.

„Levnější.“ (Roman)

„Ano. A ještě je to levnější většinou.(...) Z hlediska toho, že konkrétní zboží je levnější, protože když je dobrej kurz, tak to vyjde levnějc.“ (Aneta)

„Cena jako je opravdu velký rozdíl, v mase určitě. A kvalita je stejná jako tady.“ (Pavčina)

„Hmm, přiměřená ceně.“ (Aneta)

Z dostupných výpovědí respondentů vidíme, že motivy pro přeshraniční spolupráci jsou různé. Často přichází impulz ke spolupráci z polské strany. Na české straně je to především chuť něco změnit k lepšímu a využít dostupných evropských dotací. Pokud se jedná o nakupování zboží v Polsku, byli respondenti motivováni krátkou vzdáleností do obchodních center v Polsku, nižší cenou a srovnatelnou kvalitou kupovaného zboží.

4.1.4. Dotace

Jedním z důležitých faktorů ovlivňujících projekty přeshraniční spolupráce jsou dostupné dotační tituly. Zajímalo mě, které dotační tituly jsou čerpány a z jakých zdrojů pocházejí.

„Já zejména operační program přeshraniční spolupráce česko-polsko a kolegyně teda řeší i velké projekty INTERREG.“ (Lýdie)

„No, to je INTERREG, ale všechno to je, všechno to vychází z jednoho dotačního programu a to je ten INTERREG Česká republika-Polsko. V podstatě z tohoto programu jsou generované i ty programy mikroprojekty. Od mikroprojektů, což je euroregion Glacensis, kde jsou především neinvestiční, menší záležitosti právě kulturního typu a všelijaké spolupráce. Kdežto ty velké projekty z toho zaštiťujícího programu INTERREG, tam je možné čerpat i investiční záležitosti, takže vždy to musí mít nějakou souvislost česko-polskou ty dotace, které píšeme, takže to mohou být třeba cyklostezky, cyklotrasy, různá infrastruktura turistická atd.“ (Julie)

„(...) aktuálně máme jeden poměrně velký projekt přes Euroregion Glacensis, kde vlastně spolupracujeme vlastně s polskou školou (...)“ (Michal)

„Ano, my máme ten mikroprojekt realizovaný teďka s, vlastně z projektu přeshraniční spolupráce.“ (Martina)

„Projekty z Evropské unie byly s Poláky, protože ty projekty, které jsou přeshraniční, tak mají větší šanci na to, že budou podpořeny, takže jakoby tam je snaha, hlavně teda z polské strany takové projekty dělat, a v poslední době, co jsme se zapojovali, tak to bylo hodně zapojené na ekologie, ekologická témata. Třeba poláci zakládali ekokluby, kde se děti učili chovat environmentálně a ekologicky a by to byl projekt vhodný pro Evropskou unii, tak nás požádali, jestli bychom taky tady neudělali ekoklub, tak jsme to udělali a byla společná setkání, spíš jsme jezdili my k nim, vedl to u nás jeden učitel, měl takovou skupinu žáků, oni nám napsali, jaké bude téma a potom tam dělali workshopy a něco v rámci na ekologické téma vytvářeli a asi jednou nebo dvakrát byli poláci u nás.“ (Karel)

„Čerpáme konkrétně tady na Petra a Pavla, farní kostel svatého Petra a Pavla, letos poprvé budeme mít peníze i z česko-německého fondu budoucnosti, takže to bude jeden zdroj. Druhý zdroj je pak ministerstvo kultury, zrovna to musím vylepit ten plakát, je to program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zoo a co se týká dietzenhoferovy skupiny kostelů, tak tam jsme byli úspěšní v případě dvou žádostí. První se týká kostela v Ruprechticích a

Verněřovicích v celkové výši 32 milionů korun a druhá žádost byla pro kostel v Heřmánkovicích za 10 milionů korun, tam jsme byli úspěšní. (...) Možná to nakonec bude i po té polské straně, ale zatím to neprobíhá.“ (Martin)

„Tak jak už jsme řekli, je to nejčastěji tn program INTERREG Česká republika – Polsko a ten euroregion je takovou odvětví. Takže hlavně z těchto dvou zdrojů.“ (Julie)

Jak je z výpovědí respondentů patrné, tak čerpání dotací z různých zdrojů je běžné. Nejméně aktivní je v tomto směru místní samospráva, která také realizuje nejvíce projektů, tudíž je to pochopitelné. Město Broumov i další aktéři nejčastěji čerpají z fondů Evropské unie. Konkrétně z programu INTERREG Česká republika – Polsko a přes Euroregion Glacensis. Dále jsou dotace čerpány z ministerstva kultury a také z Česko-německého fondu budoucnosti.

4.1.5. Zaměstnání Poláků

Polští občané často vyražejí za prací do zahraničí. Ve velkých firmách v pohraničí je běžné, že zde zaměstnávají Poláky. Příkladem z pohraničí jsou například výrobní závody Continental Adršpach, který je od Broumova vzdálen cca 24 kilometrů. Nebo HAUK s.r.o. v Polici nad Metují, jež je vzdálena cca 15 kilometrů. Zajímalo mě tedy, jestli i moji respondenti zaměstnávají polské občany.

„Eh... my jsme v historii, myslím si, že když byla ta cestovní kancelář broumovská, tak tady byla kolegyně, která uměla polsky a pak tady byl kolega, který uměl polsky, ale úplně jako upřímně reálný výsledek toho, že byl Polák nesplnil očekávání toho, že byl Polák. S ním se dá prostě domluvit jakoby česko-polsky nebo angličtinou a vlastně není potřeba tady mít rodilýho mluvčího.“ (Martina)

„Protože ta návštěvnost těch Poláků tady není taková, aby mě ta jazyková bariéra, navíc se s nimi můžeš domluvit. A já to nepotřebuju dělat proto, že Polákovi můžu míň peněz než čechovi. Ale kdybych neměl jinou možnost a nemohl sehnat někoho jiného, tak bych to prostě udělal, že jo. Když nemáš jinou možnost.“ (Roman)

„Ne.“ (Zdislav)

Z dostupných výpovědí je patrné, že zaměstnávání polských občanů není v Broumově běžné. Mimo záznam jsem dostal doporučení několik společností, kde jsou zaměstnávání polští občané, avšak tyto společnosti se odmítly podílet na vytváření této bakalářské práce.

4.1.6. Autobus

Důležitou roli v přeshraniční spolupráci hraje i možnost hromadné dopravy z jedné strany hranice na druhou. Možnost této dopravy je z Broumova složitá a žádné přímé spojení neexistuje. Na jaře tohoto roku město Meziměstí zavedlo pravidelnou linku městské hromadné dopravy do Polského města Wałbrzych. Od 28. dubna bylo zavedeno vlakové spojení na trase Meziměstí – Wałbrzych, kdy některé vybrané spoje zajíždí až do Adršpachu. Tyto přímé spoje ovšem jezdí pouze o víkendech do 2. září. Zajímal mě tedy názor respondentů na zavedení obdobných spojů z Broumova.

„Jo. Určitě bych byla ráda, kdyby byla nějaká linka mezi prostě, která by jako dojížděla až do Broumova. To by velmi pomohlo.“ (Martina)

„No, určitě by to pomohlo. Bylo by víc lidí tady, že jo. Větší návštěvnost a nakonec by se třeba naučili něco kupovat.“ (Roman)

„Jo, no tak určitě, hele, bylo vlastně v jednu chvíli, dokud jezdil ten vlak, tak to bylo průjezdný, že se jednou denně nebo dvakrát denně vlastně ten vlak zajížděl do Valbřichu. Jenže od té doby to padlo, teďka teda to udělali to Meziměstský a myslím si, že by nebylo možná špatný, kdyby tu linku protáhli, když už to jezdí do Meziměstí, tak že by to mohlo zajíždět i do toho Broumova a určitě by to i lidi uvítali. Tak přeci jenom má ten Valbřich nějakých 140 tisíc obyvatel, to je vlastně větší ještě než Hradec, tak si myslím, že přínosem by to bylo. Nevím, jestli v tom někdo něco dělal ve městě, ale když už to jezdí do Meziměstí, tak si myslím, že by nebyl problém se s nima dohodnout, žejo. Jezdí to teda Poláci, ale tak už by asi bylo jedno, kdyby místo v Meziměstí to končilo v Broumově. Ta linka, autobusová.“ (Patrik)

„Zcela určitě.“ (Julie)

Respondentky Julie a Lýdie, jako představitelky místní samosprávy v otázce přeshraniční spolupráce, byly následně tázány, jestli již nad zavedením podobné linky uvažovaly.

„My to máme komplikované. My to máme komplikované organizačně, taky finančně to není tak jednoduché já neznám podrobnosti, ale myslím si, že to asi úplně.“ (Julie)

„Je to otázka spíše vhodná pro vedení města. Nebo nejenom našeho města, ale vedení i dalších obcí.“ (Lýdie)

Z výpovědí je tedy patrné, že respondenti by zavedení autobusové či vlakové linky z Broumova do Polska. Bohužel její zavedení je komplikované, jak uvedla respondentka Julie.

4.1.7. Vztah k místu

Jedním z důležitých aspektů, který může mít vliv na přeshraniční spolupráci je vztah k místu. Předpokladem je, že člověk s pozitivním vztahem k místu, se bude aktivně zasazovat o jeho rozvoj. Dotazoval jsem se tedy respondentů, jaký je jejich vztah k městu Broumov a jeho okolí.

„Vřelý! Citový, vřelý, asi celoživotní. Je to... prostě člověk, když se třeba rozhodne tady pracovat a jakkoli to nemusí být na celý život, ale chce tady něco rozvinout a vybudovat a něčemu pomoci, tak to spíš musí brát jako poslání než jako práci, protože samozřejmě jednak jakoby to umístění z pohledu větších měst nebo nějaké dopravní dostupnosti při nějakých jednáních je trochu těžší, s tím vším se dá pracovat, ale já to tady mám ráda, já si prostě pořád myslím, že to je ojedinělá chráněná krajinná oblast, která prostě nabízí něco.... já neříkám, že by nikde jinde nebyly pískovcové skály nebo barokní památky, to absolutně bych neřekla, ale já si myslím, že na tomhleto je nejvíc výjimečný to spojení, vlastně ta kulturní krajina, kterou tady ty naši předkové prostě vytvořili, tak to si myslím, že je úplně tím největším know how, co tu můžeme mít, a tak možná proto tady

člověk zakotvil už v mládí a snažil se jako nějak napomocť tomu, aby třeba o Broumovsku vědělo víc lidí. To že jsou tady samozřejmě negativní věci, to jsou ale všechno věci, s kterejma se dá pracovat a ono pak ve finále zjistíte, že to, že nemáte obchodní centrum za hlavou, vám třeba někdy vadí, ale že to prostě není problém, kterej by se nedal vyřešit nějakým vyjetím někam.“ (Martina)

„Kladný (smích). Já nepocházím odtud, ale už bych se odtud nestěhovala pryč. Takže velmi kladný abych, jsem tu opravdu spokojená.“ (Lýdie)

„Já bych to otočil...kdybych k tomu místu neměl vztah tak tady nebudu a odstěhuju se jinam, takže ten vztah je určitě dost důležitý na to, abych tady měl práci, rodinu, dům, zahradu a tak dále. Takže nevidím důvod proč přebývat na místě, ke kterému bych neměl vztah.“ (Michal)

„Tak já jsem se tady narodil.“ (Cyril)

„No, tak můj osobní vztah je velmi dobrý. Za ta léta, co jsem tady strávil, byť tady nebydlím, tak se cítím částečně být broumovákem, protože tady pobývám od roku 1991, kdy jsem tady na tuto školu nastoupil a trávím tu svůj pracovní čas, což je minimálně osm hodin denně, takže třetinu života jsem tady strávil.“ (Karel)

„Bez komentáře. (smích) Ne, tak jako, takhle ti to řeknu. Je to město, který mě živí, to samozřejmě. Takže, prostě k tomu mám takovýhle postoj, jo. Jinak je spousta věcí, který se mi tady nelíbí, těch je hrozně moc, ale vybírat si už nemůžu, ale je taky spousta věcí, který jsou dobrý, samozřejmě že jo. Já neříkám, že ne, ale Broumov jako takovej pro obchod, pro obchod, je mrtvej. Protože je neprůjezdněj. A to dělá strašně moc, protože jsi závislej na těch místních lidech a na tom, že sem někdo přijede na dovolenou, ale ten sem nejede nakupovat. Ten si koupí nějakou drobnost nebo něco, co u nich není nebo nevidí, tak si to odnese, jo. Ale pro obchod jako takovej, v nynější situaci, je Broumov mrtvá záležitost.“ (Roman)

Dále jsem se v souvislosti se vztahem respondentů k místu dotazoval, jestli tento vztah ovlivňuje i míru jejich aktivity při rozvíjení přeshraniční spolupráce.

Respondenti Karel a Lýdie byli dotazováni, jestli by jejich aktivita při rozvíjení spolupráce byla stejná, pokud by byli místními rodáky.

„Úplně upřímně musím říct, že bych to hrozně ráda takhle řekla, protože by to v podstatě bylo ideální (smích) a dalo by se to napsat jako do nějakýho takovýho toho snovýho pro ty mladý, a tak to nebylo. Já když jsem skončila tu vyšší odbornou školu, tak jsem vlastně moc nevěděla, co budu dělat dál a rozhodlo to to, že jsem jako zamilovala tady. Sice ten vztah už není, ale ta láska k tomu místu zůstala, takže asi tak.“ (Martina)

„Ne. Myslím si, že bych třeba utíkala pryč. (smích) Nevím, to se asi nedokáže úplně nějak pojmout.“ (Lýdie)

„Rozhodně, určitě já chci, aby ta aktivita něco místu přinesla. Takže jistě jako.“ (Michal)

„No, to já nevím. Já... Obráceně. Já jsem se tady narodil v roce 64 a to pro mě žádná Nowa Ruda neexistovala, Polsko neexistovalo, protože jsme do Polska nemohli, nejbližší hraniční přechod byl Náchod-Kudowa-Zdrój, kde stejně bez nějakého zvláštního papíru a zvacího dopisu tě stejně nepustili. Takže možná jednou za život před sametovou revolucí jsem se asi dostal Kudowy-Zdrój a asi jsem si tam koupil nějaký ptákoviny, možná jsme tam jednou jeli se školou autobusem a to bylo asi všechno, takže já jsem se o Polsko před revolucí nijak nezajímal a ty vztahy se otevírají teprve po roce 1990, kdy se tady otevřely hranice v těch Otovicích, jinak nic.“ (Cyril)

„Ne. Myslím si, že by to bylo stejné.“ (Karel)

Většina respondentů uvedla, že má ke zkoumanému místu kladný vztah. Také uvedli, že tento vztah je jedním z faktorů, proč rozvíjí přeshraniční spolupráci. Potvrdil se tedy můj základní předpoklad, že kladný vztah k místu vede k větší angažovanosti.

4.1.8. Prostor pro zlepšení

Jednou z výzkumných této bakalářské práce bylo, zda místní obyvatelé pociťují absenci přeshraniční spolupráce. Všichni respondenti byli tázáni, kde vidí potenciál pro zlepšení a co je, dle jejich názoru problémová oblast, která by se dala vyřešit česko-polskou spoluprací. Jejich odpovědi na tyto otázky jsou shrnuty v této podkategorii.

„Co by chybělo? No, (smích) podle mě je.... absence dopravní obslužnosti. Je problém dojíždění. Tady není dobrá dopravní infrastruktura jednak, ty cesty jsou špatné a v Polsku vůbec, a potom, pokud by běžní lidé chtěli dojíždět tam za práci nebo oni sem, tak to je tady prostě problematické. To vidím, že každá spolupráce potřebuje nějaké materiální zabezpečení a pokud chcete rozvíjet to, aby obyvatelstvo se nějak stýkalo, tak musí mít tu možnost tam nějak dojet, to je špatné.“ (Karel)

„Asi, asi... asi spolupráci s místními turistickými kluby. Klub českých turistů a víc využít i jejich polský klub.“ (Lýdie)

„Nemyslím si nebo úplně nevnímám intuitivně nějakou oblast, která by byla hodně zanedbávaná ve smyslu té spolupráce toho, že by vlastně něco nefungovalo nebo že by něčemu mohl ten velký projekt pomoci, protože vlastně čistě teoreticky je to už teď fajn v tom, že vlastně je vlak, je autobus, vlastně co jezdí Meziměstí - Valbřich, a teďka ještě ta vlaková ta, protože samozřejmě, že největší problém byl v té dopravní dostupnosti, ta se nějakým způsobem řeší, za což já jsem strašně ráda.“ (Martina)

„No, vždycky jde všechno zlepšovat, já bych samozřejmě dokázal představit nějakou tu zlepšenou dopravu Nowa Ruda-Broumov když řeknu lepší komunikaci, lepší silnici, lepší dopravu a samozřejmě propojení toho turismu.“ (Cyril)

„Ne nevidím, já k tomu přistupuju tak, že když vidím někde, že něco chybí, tak si to zorganizuju a zařídím, takže já prostě nevidím žádný problém jako v ničem.“ (Michal)

„Větší zaměstnanost, stoprocentně. Otevřít firmám, který by měly zájem tady stavět, otevřít jim prostor, aby mohly budovat, aby mohly stavět a aby to nebylo jako logistická záležitost, že se nějaká firma bojí, že tady bude mít konkurenci, budou se zvedat mzdy, proto zasahuje do toho, aby se tady nic nedělo. Je tady jako málo lidí zaměstnaných. Málo výrobních sfér. Nic se tady nedělá.“ (Roman)

„Myslím si, že ta spolupráce funguje vcelku dobře. Beru to, že jsme ze tří stran obklopeni Polskem. Po té byznysové stránce jsou tady firmy, které zaměstnávají Poláky. Asi miň je situace, že by češi jezdili do Polska za prací, to si myslím, že není úplně aktuální. Z hlediska turismu jsou tady poláci ve velké míře a myslím, že to tak je správně.“ (Zdislav)

„Já bych třeba, přišlo by mi dobrý (smích) mně by se třeba líbilo, kdyby se v rámci té spolupráce nějak vyřešil stav silnic v pohraničí. Nebo by se mi taky líbilo, kdyby se tady zřídila nějaká dlouhá cyklostezka, která by vedla z Broumova až třeba do Polska a nejenom na hranice, jako doposavad'. Ehm, taky by se mi možná třeba líbilo, kdyby třeba město Broumov, nebo nějaká polská města, pořádali zájezdy jako poznávací, kde by se člověk dozvěděl něco o té místní historii nebo něco takovýho.“ (Aneta)

„Nevím.“ (Pavlína)

„Konkrétně tady na Janovičkách, kdyby udělali nějakou česko-polskou spolupráci, co se týče toho lyžařského areálu tady.“ (Patrik)

Z dostupných výpovědí respondentů můžeme označit za hlavní úsek, který by potřeboval vylepšit, stav silnic a nízkou dopravní obslužnost směrem do Polska. Dále to jsou možnosti aktivního trávení času, které zahrnuje větší propojení turismu, nedostatečný stav lyžařského areálu či stavbu cyklostezek. Respondent Roman by uvítal větší možnost zaměstnanosti.

4.1.9. *Přínos*

Mezi mé výzkumné otázky, na které hledám odpovědi v předkládané bakalářské práci, bylo, zda-li místní obyvatelé pozorují přínos česko-polské přeshraniční spolupráce pro život. Jejich výpovědi nalezneme v následující oblasti.

„Já myslím, že jo, proč ne.“ (Pavčina)

„No, určitě jo, protože takhle vlastně se ty lidi z Polska můžou dozvědět o našem okrese nebo celkově o Broumově a můžou sem třeba přijet a přivést sem nějaké peníze, že jo. Když sem půjdou nakupovat, tak to je hnedka.“ (Aneta)

„No tak rozhodně jakýkoliv setkání s cizincem, s cizinou je jako to nejlepší pro pochopení vlastně povahy a těch... toho druhýho člověka, zamezení nějakým xenofóbním pocitům, je to obecně to tak i funguje, je to i statisticky průkazný, že lidi, který cestujou a setkávají se s cizincema mají daleko menší pocit, že by ten... ten xenofóbní pocit, že by nějakýho cizince nesnášeli, jo tak obecně (...) takže to setkání se s těma lidma vlastně je jedna z nejdůležitějších věcí, kterou může člověk dělat, mně to přijde úplně základ jako pro osobnostně sociální rozvoj, aby člověk zvládnul sociální komunikaci, mateřskej jazyk, jeden cizí jazyk a tak dále, nějaký základní vybavení do života, tak by měl poznat i nějaký cizince a ty co jsou za hranicema jsou nejbliž a je to nejjednodušší.“ (Michal)

„Jsme v globálním světě, v globální Evropě, takže byznys se dělá tam, kde je efektivní, kde je výhodný a tím že oni tomu trhu v tomto dominují, tak je to přirozená vazba a přínos pro klienty tam je. Bez toho by to samozřejmě nešlo.“ (Zdislav)

„No, z toho si musí udělat názor každý sám. Já beru, že hlavní přínos je v tom, že když už jsme se rozloučili s érou komunismu a otevřeli si hranice a každý si může jezdit kam chce, takže kdo chce, může si zajet do Nowé Rudy do bazénu, může si zajet do Wałbrzychu na nákup. A jelikož jsme s tou Nowou Rudou dvě nejbližší města přes hranice, tak bych řekl, že je skoro naše povinnost se scházet a nedělat si naschvály a naopak vymýšlet, co by šlo dělat společně a lépe.“ (Cyril)

„Eh, no tak samozřejmě, že zaprvý to, že my můžeme nabízet i ty polský místa k nějaký návštěvě, což je přínosem vzhledem k tomu, že potom tady ty turisté mohou jako strávit delší čas, prodloužit si tu dobu probytu, zjistit ekonomické vlastně jako obrat toho regionu, protože tady víc utratí, navštíví víc míst, víc restaurací a tak dále, tak to jednoznačně. A druhý přínos je že prostě, v tom Polsku je velký potenciál těch návštěvníků, Valbřich má prostě 140 000 obyvatel a je to prostě půl hodinky od nás. Takže si myslím... zámek Książ má 300 000 návštěvníků ročně, takže já vidím přínos v tom, že se tady zvýší ta návštěvnost a pevně doufám, že se nám prostě postupem času podaří směřovat tu jejich návštěvu, těch polských návštěvníků právě do období, kdy potřebujeme třeba vykrýt nějaký úbytek návštěvníků z jiného zahraničí nebo z té české strany.“ (Martina)

„Hmm, že tady něco vybudujeme a že v postatě na to dostaneme tu dotaci. Jo, že by to tady bez toho nebylo. Většina těch projektů by nevznikla nebo by to byl běh na dlouho trať, takže si myslím, že to je největší jako pozitivum.“ (Lýdie)

„Rozšíření turistické nabídky, jednoznačně.“ (Julie)

„No, je přínosná pro studenty v takovém to obecně... prostě student na střední škole, a na gymnáziu obzvlášť, by se měl všeobecně rozvíjet, měl by získat nějaký nadhled ve společnosti. Ta spolupráce, že si tamhle jedou zahrát fotbal do Polska, tak to jaksi ve vztahu ke vzdělávacím cílům gymnázia velký význam nemá, ale má to význam pro jejich obecné kulturní povědomí. Takže to považuji za důležité a za přínosné.“ (Karel)

„Nevidím. Tím, že tady podnikám a přes víkendy tady nejsem a ani ve volném čase tady nejsem, takže nevím.“ (Roman)

Z uvedených výpovědí můžeme jako přínosy česko-polské spolupráce označit několik oblastí. Jsou to omezení xenofobních stereotypů, znalost odlišných kultur a možný rozvoj kontaktů a spolupráce, rozšíření turistické nabídky, ekonomický přínos, projekty pro místní obyvatelstvo a dostupnost kvalitního zboží.

4.1.10. Hodnocení spolupráce

Poslední oblastí, kterou jsem na základě výpovědí respondentů získaných během rozhovorů vytvořil, je oblast hodnocení spolupráce. Zde jsou shrnuty odpovědi na otázky, jak respondenti hodnotí spolupráci se svými partnery a případně jaká je její kvalita.

„Naši spolupráci hodnotím jako přiměřenou, ano. Mohlo by to být lepší, ale vzhledem k tomu jistému nezájmu, já neříkám totálnímu, ale menšímu zájmu studentů jsem rád, že se nám daří uskutečňovat ty akce, o kterých jsem hovořil a zapojit studenty třeba do akcí města a tak podobně.“ (Karel)

„Kladně.“ (Lýdie)

„Já si myslím, že jsme si za ty roky získali poměrně přátelské vztahy, nejenom na bázi té spolupráce pracovní, ale jsme schopní se setkávat (smích) i jako přátelé.“ (Julie)

„Eh, těžké začátky plné okamžiků nervozity a očekávání zda-li se vám polský partner ozve, neozve a tam jednoznačně mohu potvrdit, tam myslím, že nebudu jediná, která ze zkušenosti s nimi takto bude hovořit (smích), ale v rámci realizace, oni jsou velmi zkušení v tom, co a jak realizovat v oblasti veletrhu, marketingu, setkávání, takže v podstatě když s nimi chcete realizovat nějaký projekt, tak pokud je zaměřený na nějakou takovouhle společnou propagaci, možná i materiály a nebude je to stát mnoho sil ve smyslu, že by nad tím museli trávit hodiny a vytvářet nějaký produkt, tak jsou dobrými partnery.“ (Martina)

„Asi dobrá.“ (Cyril)

„Já bych řekl, že pozitivně.“ (Zdislav)

„Tak já můžu hodnotit zatím jenom průběžně, protože nejsme ještě úplně na konci, je to jako u jakýhokoliv jiného projektu. Problémy jsou, problémy jsou od toho, aby se řešily, jako když se nebude nic dělat, tak samozřejmě ty problémy nebudou, který vyplývají z té činnosti, ale zatím funguje všechno to, na čem jsme se domluvili, problémy jsou trochu s tím, že ti partneři jsou škola a my jsem školský

zařízení pro zájmu vzdělání, že oni jakoby radši by chtěli tu činnost, aby se provozovala od pondělí do pátku a pro nás by zase bylo lepší, aby se provozovala o víkend, protože samozřejmě, když se jde někde dál, tak my musíme zajistit, aby rodiče omluvili děti ve škole a jsou s tím problémy jako.“ (Michal)

Z výpovědí respondentů dojdeme k závěru, že spolupráci s polskými partnery lze hodnotit pozitivně.

Závěr

Závěrečná práce s názvem „Kontakty a přeshraniční spolupráce v česko-polském pohraničí“ si kladla za cíl ve vybrané lokalitě českého pohraničí prozkoumat strukturu kontaktů a formy přeshraniční spolupráce, jaké plní funkce, kdo jsou jejich aktéři, jaké případné bariéry brání kontaktům a spolupráci a zda je případně obyvateli pocíťována jejich absence nebo jaký je jejich přínos pro život ve sledovaném prostředí. Na tyto otázky jsem hledal odpovědi během polostrukurovaných rozhovorů s respondenty, kteří žijí v zájmovém prostředí a u nichž byl předpoklad přeshraniční spolupráce. Celkem bylo realizováno jedenáct rozhovorů se třinácti respondenty. Tři respondenti zastupují místní samosprávu. Dva respondenti jsou zástupci podnikatelské sféry. Jeden zastupoval společnost, která zaměstnává více než sto lidí. Druhý z nich je malopodnikatel, který má pouze dva zaměstnance. Po jednom zástupci byly realizovány rozhovory se zástupci místních škol, volnočasových organizací pro děti a mládež, církve a neziskové organizace, jejímž cílem je rozvoj zkoumané lokality. Zbylé rozhovory byly realizovány se zástupci místního obyvatelstva. Jedna respondentka zde zastupovala generaci do třiceti let. Zbylí tři respondenti byli penzisti, z nichž jeden respondent byl polské národnosti. Pro mé bádání bylo stanoveno pět výzkumných otázek, avšak již při samotném šetření jsem zjistil, že nad stanovené otázky se dostávám i k jiným, ale velmi zajímavým informacím. I tyto informace jsem do svých analýz zahrnul, neboť mi pomohly objasnit některé problémy, které se tohoto prostředí a přeshraničních aktivit týkají.

První dvě výzkumné otázky měly zjistit, zda-li se ve zkoumané oblasti nachází přeshraniční spolupráce a kdo jsou její aktéři. Analýzou rozhovorů jsem zjistil, že se ve zkoumané oblasti přeshraniční spolupráce nachází. Nejaktivnější je v tomto směru místní samospráva, která většinu svých projektů pořádá ve spolupráci se svým partnerským Nowa Ruda. Tyto projekty se týkají různých aspektů každodenního života. Nejčastěji se tyto projekty týkají turistického ruchu. Dalším aktérem v přeshraniční spolupráci je místní gymnázium. Z rozhovoru s ředitelem jsem zjistil, že gymnázium se do spolupráce s polskými školami zapojuje, není však v tomto směru moc aktivní. Když je osloveno, do spolupráce se zapojí, ale samo spolupráci aktivně nerozvíjí. Dalším aktérem je volnočasová organizace pro děti a mládež Ulita Broumov. Z rozhovoru se zástupcem této organizace jsem zjistil, že jistou spolupráci rozvíjí. Mají však problém s hledáním vhodného partnera, neboť na polské straně se nenachází organizace podobného typu. Musí proto často spolupracovat s polskými školami. Tato spolupráce je problematická, jelikož obě instituce mají rozdílné představy o časovém zapojení. Dalším aktérem je nezisková organizace mající za cíl rozvoj regionu. Agentura pro rozvoj Broumova spolupráci s polskými partnery rozvíjí, ovšem její hlavní činnost je směřována na české obyvatelstvo a proto spolupráce nedosahuje úrovně, kterou jsem předpokládal. Dalším respondentem, který uvedl aktivitu při přeshraniční spolupráci je zástupce společnosti dodávající svíčky a lepidla do České republiky a na Slovensko. Tato aktivita však zahrnuje pouze dodavatelskou činnost z Polska. Místní farář, který v tomto výzkumu zastupoval církev, uvedl, že přeshraniční spolupráci nerozvíjí, jelikož se mu to prozatím nedaří. Toto zjištění bylo vcelku překvapující. Dalším respondentem, který nerozvíjí česko-polskou spolupráci, byl místní podnikatel. Uvedl, že spolupráci nerozvíjí z důvodu malé poptávky a neatraktivního polského zboží. Mimo záznam jsem od respondentů zjistil, že některé místní společnosti aktivně spolupracují se svými polskými partnery. Ovšem tyto společnosti spolupráci na této bakalářské práci odmítly.

Další výzkumnou otázkou bylo, jaké formy kontaktů aktéři udržují. Zpravidla to jsou kontakty pracovní. Navazují je nejčastěji elektronicky pomocí e-

mailů. Pokud to projekt vyžaduje, setkávají se aktéři i osobně v pravidelných intervalech. Nejvíce kontaktů opět navazuje místní samospráva. Respondentky uvedly, že e-mailem jsou v kontaktu denně a osobní setkání organizují minimálně jednou měsíčně. Dále uvedly, že jejich kontakty již překročily pracovní rámec a považují je za přátelské.

Další výzkumnou otázkou, na kterou jsem hledal odpověď, je otázka, existují zde bariéry pro rozvoj přeshraniční spolupráce? Z výpovědí respondentů se dají identifikovat některé bariéry. Jsou to bariéry finanční, administrativní, nedostatek zájmu o spolupráci, jiná mentalita a přístup k práci a v některých případech spolupráce ztroskotává na kontraaktivitě jiných obcí či spolků, které se ke spolupráci nestavějí kladně. Jednou z bariér by mohl být odlišný jazyk na druhé straně hranice. V tomto bodu se odpovědi respondentů lišily.

Poslední výzkumnou otázkou bylo, jestli obyvatelé pocítují její absenci či přínos. Z uvedených výpovědí můžeme jako přínosy česko-polské spolupráce označit několik oblastí. Jsou to omezení xenofobních stereotypů, znalost odlišných kultur a možný rozvoj kontaktů a spolupráce, rozšíření turistické nabídky, ekonomický přínos, projekty pro místní obyvatelstvo a dostupnost kvalitního zboží. Naopak absenci respondenti vidí v nedostatečné dopravní obslužnosti směrem do Polska, špatný stav pozemních komunikací, nízkou zaměstnanost a nedostatečné možnosti pro aktivní trávení času.

Dále jsem se respondentů dotazoval, jestli pro své přeshraniční projekty využívají nějaké dotace. Z výpovědí respondentů jsem zjistil, že čerpání dotací z různých zdrojů je běžné. Nejaktivnější je v tomto směru místní samospráva, která rovněž realizuje nejvíce projektů, tudíž je to pochopitelné. Město Broumov i další aktéři nejčastěji čerpají z fondů Evropské unie. Konkrétně z programu INTERREG Česká republika – Polsko a přes Euroregion Glacensis. Dále jsou dotace čerpány z ministerstva kultury a také z Česko-německého fondu budoucnosti.

Respondentů jsem se také dotazoval, jaký mají motiv k přeshraniční spolupráci a udržování kontaktů. Z výpovědí jsem zjistil, že motivy respondentů jsou různé. Řadí se mezi ně chuť změnit v lokalitě věci k lepšímu a využití dotací na projekty, které by se bez nich jen těžko realizovaly. Zjistil jsem také, že častěji přichází impulz ke spolupráci z Polska.

Dalšími poznatky, které stojí za zmínku, jsou: přeshraniční spolupráce je iniciována zejména shora, na základě dotačních titulů a potřeby hledat vhodného partnera. To může značit nezájem místního obyvatelstva o danou problematiku. Odlišná struktura organizací na obou stranách hranice nevede k rozvoji oboustranné spolupráce. Nejvíce se angažuje ve spolupráci správa, kde spolupráce vytváří příležitost pro neformální, až přátelské kontakty. Bariéru ve spolupráci tvoří častější a zběžné kontakty, které mj. chybí kvůli nedostatečnému dopravnímu spojení mezi českým a polským pohraničí. Broumov a Broumovsko charakterizují některé znaky pohraniční periferizace jako je zejména vyšší nezaměstnanost, ale nedaří se zde rozvíjet ekonomické a obchodní aktivity, které by využili pracovní sílu z českého nebo i polského pohraničí.

Ve spolupráci se daří rozvíjet turistický ruch ve zkoumané oblasti. To je podpořeno projekty místní samosprávy, která na jejich realizaci často čerpá dotace z Evropské unie. Dále se daří rozvíjet kulturní povědomí u nezletilých díky spolupráci škol a volnočasových organizací pro děti a mládež. Oblastí, kterou přeshraniční spolupráce zatím nedokázala úspěšně vyřešit, je nedostatečné dopravní spojení s Polskem a špatný stav pozemních komunikací.

V pokračujícím výzkumu bych se zaměřil na zavedené dopravní spojení okolních měst s polskými městy. Také na aktivitu občanských spolků a jejich udržování kontaktů se spřátelenými polskými organizacemi. Dále bych rozšířil zájmovou oblast o další české obce, které se nachází nedaleko Broumova a leží blízko státní hranice.

Literatura

Čapka, F., L. Slezák, J. Vaculík. 2005. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: CERM.

Houžvička, V., L. Novotný. (eds.). 2007. *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí. Sebedefinice a vzájemné vnímání Čechů a Němců v přímém sousedství*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Jeřábek, M. (ed.). 1999. *Geografická analýzy pohraničí České republiky*. Ústí nad Labem: Sociologický ústav AV ČR.

Jeřábek, M., J. Dokoupil, T. Havlíček a kol. 2004. *České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování*. Praha: Academia.

Zich, F. 2001. „Problémy vytváření příhraničního společenství na česko-německé hranici.“ *Sociologický časopis* 37 (2).

Závěrečné práce

Fialová, L. 2014. *Vymezení periferních oblastí ČR*. Brno: Diplomová práce. Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta.

Online zdroje

Euroregion Glacensis. 2012. „*Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladska - Euroregion Glacensis*.“ [online] [cit. 6. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.euro-glacensis.cz/uvodem.html>

Český statistický úřad. 2018. „*Databáze demografických údajů za obce ČR*.“ [online] [cit. 25. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

Mapy.cz. 2016. „*Mapy České republiky.*“ [online] [cit. 7. 5. 2018]. Dostupné z:
<https://mapy.cz/zakladni?x=16.3386000&y=50.5905000&z=11>

Vlast.cz. 2018 „*O Česku.*“ [online] [cit. 4. 5. 2018]. Dostupné z: <https://vlast.cz/o-cesku/>

Přílohy

Příloha č. 1 – vzor rozhovoru

Tazatel: Dobrý den, jak jsme se dohodli, tak tento rozhovor bude monitorován, nahráván. Souhlasíte s tím?

Respondent: Ano.

Tazatel: Dobrá. Tak já přistoupím k první otázce. Jaké formy kontaktů či spolupráce rozvíjíte?

Respondent: Rozumíme kontakty v rámci školství, když jsme škola. A to kontakty se školami, které jsou v příhraničí, nebo přes hranice tedy, v dojezdové vzdálenosti. Takže se to týká Nowé Rudy, dále se to týká Żabkovic Slezských (Żabkowice Śląskie), pravopis nevím, to si pak nejdete někde, a mám takovým dojem, že je to všechno. Je tady je ještě jedno velké město a to je Wałbrzych, ale tam se špatně dojíždí, protože to je přes kopce a v zimě to je problém, tak to jakoby spolupracujeme s těmi úplně nejbližšími školami. A teď jsem zapomněl, jestli jste chtěl vědět ty formy další.

Tazatel: Formy spolupráce či kontaktů.

Respondent: Formy, ano. A ta forma potom spočívá v tom, že děláme společné akce. Nejčastěji to jsou soutěže. Vědomostní soutěže, jmenuje se to třeba: Co víš o Česku a Polsku?, že ano a naši studenti odpovídají, co vědí z historie Polska a polští zase třeba co vědí z historie Čech, takže takové historické soutěže anebo zeměpisné na turistický ruch. Jak se děti orientují, co jim tam někde doporučili pro české turisty nebo zase naše pro turisty z Polska. Potom se ještě zapojujeme, to jsem zapomněl říct, do sportovních soutěží. To ale v poslední době organizovalo město. Je to tak, že město nás osloví. že v rámci mikroregionu nějakého, že oni mají nějaké partnerské město, jestli Nowou Rudu mají, tak tam bylo na podzim nějaké sportování, takže vlastně když to shrnu, tak jsou tři oblasti: vědomostní soutěže o historii, soutěže ze současnosti zaměřené na turistický ruch

a sportovní soutěže. A to je oblast jakoby žákovská a pak občas se spolupracuje na úrovni učitelů, ale to dlouho nebylo. A to je spíš výměna zkušeností, popovídat si, jak funguje školství v Polsku, jak u nás, jak jsou placeni v Polsku, jak jsou placeni u nás, jaké jsou problémy a ono je to dost podobné, poměrně. A to je asi tak všechno, si myslím. A ještě pak byla jedna věc. Projekty z Evropské unie byly s Poláky, protože ty projekty, které jsou přeshraniční, tak mají větší šanci na to, že budou podpořeny, takže jakoby tam je snaha, hlavně teda z polské strany takové projekty dělat, a v poslední době, co jsme se zapojovali, tak to bylo hodně zapojené na ekologie, ekologická témata. Třeba poláci zakládali ekokluby, kde se děti učili chovat enviromentálně a ekologicky a by to byl projekt vhodný pro Evropskou unii, tak nás požádali, jestli bychom taky tady neudělali ekoklub, tak jsme to udělali a byla společná setkání, spíš jsme jezdili my k nim, vedl to u nás jeden učitel, měl takovou skupinu žáků, oni nám napsali, jaké bude téma a potom tam dělali workshopy a něco v rámci na ekologické téma vytvářeli a asi jednou nebo dvakrát byli poláci u nás.

Tazatel: Jsou tyto eko kroužky stále aktivní?

Respondent: Nejsou. Trvalo to po dobu toho projektu, asi dva roky nebo prostě projekt byl tři čtvrtě roku, potom byla nějaká udržitelnost a pak to skončilo.

Tazatel: Takže tento klub celkově zanikl?

Respondent: Ano, zanikl. Nebo z naší strany tedy ano, že to dále nefungovalo. Tak my jsme to chtěli zkusit. Bylo to plně hrazené, bylo to i zajímavé, nějaký materiál tam byl pro ně zajímavý, ale že bychom to chtěli dále držet a z vlastních peněz jako rozvíjet. Nebyl o to zájem, tak to prostě zaniklo. Ale jako projekt byl dobrý sám o sobě, ale prostě jsme v tom nepokračovali.

Tazatel: Když jste tady mluvil o těch soutěžích jak historických, vědomostních nebo sportovních, tak kdo byl jejich pořadatelem? Krom města, které jste tedy jmenoval.

Respondent: Pořadatelem byly ty školy v Polsku. Většinou oni říkají tomu gymnázium, ale on tam je jiný stupeň, jiné stupňování škol a to, čemu oni říkají gymnázium je druhý stupeň základní školy nebo to mají až někde do druhého ročníku střední školy. Prostě to, čemu oni říkají gymnázium úplně neodpovídá našemu gymnáziu tak, jak my ho chápeme, ale tato gymnázia jakoby byla pořadatelem těch soutěží. Tam třeba mají děti 16-17 let na tom jejich takzvaném gymnázium, tak prostě oslovili gymnázia tady, která se toho účastnila. A ta jedna soutěž, ta historická, tady mám ještě pohár, tam bylo více škol polských a i z české strany a je to, ono to trvá dlouhodobě, pod záštitou velvyslanců, českého velvyslance v Polsku a polského velvyslance v Česku, a je to O pohár velvyslance se to jmenuje, oni to tam potom i předávají, a těch soutěží tam je více. Takže není to tak, že bychom my byli pořadatelé, ale o tom bych se potom zmínil tam někde byli otázky k tomu..... jaké jsou problémy a tak dále, tak o bych tam pak třeba déle pohovořil. Takže teď jsme vyřešili formu spolupráce a jaké kontakty rozvíjíme.

Tazatel: Měl byste zájem i o rozšíření spolupráce s jinými polskými školami?

Respondent: Neměl, protože to je náročné hlavně.... co se dopravy týče. Jakmile je to někde dál, tak je to problém. Je to drahé a pokud to není z projektu, tak to musíme všechno hradit, musíme na to shánět peníze. Prostě vycestování autobusem je velmi drahé, musí na to být extra autobus, protože běžný tam nemůže vyjet a jsou na to nějaká kritéria. Děti musí mít pojištění, učitel musí dostat cestovní příkaz v eurech, takže je lepší dělat nějaké akce pro děti tady a vyjde to na polovinu a pořídí se toho mnohem více, než kdybych jezdil do Varšavy na nějaké akce za Poláky, jo. Takže z těchto organizačně-finančních a nějakých pracovně-právních důvodů se do toho nehrnu jako ředitel. Aby to bylo někde jako ve větší míře nebo někde dál.

Tazatel: Z jaké strany většinou přichází impuls k té spolupráci?

Respondent: Ty podněty přicházejí z té polské strany, zvláště k té spolupráci. Pokud to někdo tady iniciuje, tak je to město a město na taky má peníze. My se té

spolupráci nebráníme, ale sami je ne-i-ni-ci-ju-jeme (smích), ale když nám ji někdo nabídne, tak se jí zúčastníme. Ale i to je pro nás problém, protože jestli mám pět dětí dopravit na soutěž do Żabkovic Slezských, kde to je asi 60 kilometrů, ráno to tam začíná v devět, autobus tam nejede, vlak tam nejede, tak musí tam jet učitel vlastním autem, škola nemá služební auto, autobus si najmout nemůžeme, protože bychom ho nezaplátili, tak musí jet učitel vlastním autem, tak to je veliké riziko, kdyby se něco stalo. Dále je potřeba, aby tam měl učitel zvláštní školení řidičů a aby měl auto havarijně pojištěné. Takže tam je spousta administrativních překážek a velmi často se stává, že tam ten učitel prostě jede s nepojištěným autem, nebo že nemá to školení řidičů, protože se to nestihne nebo se to musí platit a ani to nechtějí absolvovat, aby chodili na 20-ti hodinový kurz pro řidiče služebních vozidel, když jednou za rok vyjedou do Polska. Takže pak to beru na sebe to riziko já jako ředitel a kdyby se něco stalo, tak mám prostě průšvih. Takže ono to vypadá jednoduše jakoby, ale úplně jednoduché to není a proto já se do těchhle kontaktů jakoby sám iniciativně nehrnu, ale prostě nebráním jim a každá spolupráce je dobrá a každý výjezd je dobrý. Člověk se rozhlédne, vidí, jak to dělají jinde to ano a poláci mají o to dost velký zájem a ta iniciativa z jejich strany je častá a vždy to mají velmi dobře zajištěné organizačně, materiálně, věnují tomu pozornost, žijí tím, když je soutěž, tak tím žije celá ta škola a tak podobně. Asi dvakrát jsme byli partneři v nějakém projektu evropském s nějakými školami někde dál z Polska od Varšavy, ale zůstalo to na bázi, že jsme podepsali partnerství, ale oni peníze nezískali, takže se to nerealizovalo.

Tazatel: Jaký mají vlastně poláci motiv k té spolupráci? Že je tak častá a tak aktivně se snaží.

Respondent: Tak to já úplně nevím, to jsem se nikdy jich neptal ani jsem o tom nikdy nepřemýšlel. Ale oni podle mně cítí nás, jakože to je ten směr na západ. Protože s kým by spolupracovali směrem na východ? Tam už nemají nikoho, tam mají spíše obávané sousedy a tak jako my se více orientujeme na Německo a pro školu je jednodušší získat děti na nějakou akci v Německu, v partnerském gymnáziu, než do Polska, protože Polsko je prostě pro studenty neatraktivní a

navíc je to pro ně běžná věc, protože tady žijí, tak já si myslím, že to v tom Polsku funguje stejně, že my už jsme pro ně ten předboj západní civilizace, ke které oni se snaží jakoby patřit, tak proto to dělají. Ale jestli to tak je, tak to nevím (smích).

Tazatel: Existují nějaké výměnné programy buď pro studenty nebo pro učitele, kterých Vaše škola účastní?

Respondent: Ne, výměnné programy, jestli si je představujeme, že učitel vyjede na stáž na týden nebo na nějak, nebo nějaký student že by tam byl půl roku třeba, jedno pololetí, takové programy nikdo nenabízel a já sám jsem je nehledal a nevím o nich a asi by byl problém to obsadit. My takové programy děláme pro studenty třeba do Německa, do bavorského Rohru, tam občas nějaký student jede, měli jsme tady studentku z Německa celý školní rok. A učitelé, pokud někam vyjíždějí, tak třeba zvláště za jazykovými pobyty, teď jsme byli několikrát úspěšní v Erasmu, a tak nepojedou do Polska. Potřebují zdokonalit angličtinu nebo němčinu, takže pojedou na Maltu nebo jezdí do Anglie. A tak prostě ne.

Tazatel: Aní v rámci partnerských škol?

Respondent: Ne.

Tazatel: Jaký je vůbec Váš vztah k místu, městu Broumov?

Respondent: Můj osobní?

Tazatel: Ano, osobní vztah.

Respondent: No, tak můj osobní vztah je velmi dobrý. Za ta léta, co jsem tady strávil, byť tady nebydlím, tak se cítím částečně být broumovákem, protože tady pobývám od roku 1991, kdy jsem tady na tuto školu nastoupil a trávím tu svůj pracovní čas, což je minimálně osm hodin denně, takže třetinu života jsem tady strávil. Tohle zpočátku, kdy jsem sem nastoupil a vůbec po revoluci, kdy končil socialismus, Broumov nebyl moc pěkné město, takže jsem nebyl úplně nadšený. Připadalo mi to, tak jaksi, příliš malé a příliš cikánské, ale to se od té doby taky všechno výrazně změnilo a cítím se tady dobře a myslím si, že i ta spolupráce jako

k tomu, historicky víme, že ty oblasti tady se různě propojovaly, takže to k tomu patří a nebylo by dobré se od Poláků izolovat.

Tazatel: Myslíte si, že kdybyste byl místní, tak by byla Vaše snaha zapojit se do spolupráce s Polskem větší?

Respondent: Ne. Myslím si, že by to bylo stejné.

Tazatel: Vidíte nějaké bariéry či problémy v navazování spolupráce nebo těch kontaktů s polskou stranou?

Respondent: No, bariéry jsem tady již naznačil, jsou administrativní, že učitelé si to třeba neuvědomují, ale já jako ředitel za to zodpovídám, zodpovídám za bezpečnost studentů, kteří tam jedou, těch učitelů. Jsou tam bariéry finanční, to hlavně. Administrativa by se dala překonat, ale ty bariéry finanční, protože když by člověk chtěl, aby se zaplatil autobus, tak ho musíte zaplnit alespoň pětatřiceti dětmi a to není úplně jednoduché. Taky to narušuje výuku a řekněme, řeknu pravdu tu, že to prostě naši studenti nemají takový zájem o spolupráci s Polskem. My teď máme ještě novou partnerskou školu dva roky v Holandsku a když dáme studentům vybrat, jestli pojedou do Bavorska, do Německa, nebo do Holandska, tak samozřejmě všichni chtějí jet do Holandska. A když bych tu spolupráci zrušil, s Holandskem a s Německem, a myslel si, že jich více pojedou do Polska, tak ani to nebude pravda. Prostě Polsko je pro ně něco příliš obyčejného, protože oni tady žijí a Polsko není ten západní svět, po kterém oni touží. Neříkám, že zájemci by nebyly. Když je zajímavý program, nebo na ty dějepisné soutěže, tak oni tam ti zájemci pojedou o ten dějepis nebo o ekologii, ale takové ty výměnné pobyty, jako třeba my jedeme do Bavorska, tak to tam prostě nepojedou. To je ta jedna z velkých bariér. Takže administrativní bariéry, finanční bariéry a pak ta bariéra motivační taková, že ti studenti nechtějí.

Tazatel: Někjaké poznávací pobyty po Polsku organizujete? Například do Wroclawi nebo do nějakých větších měst?

Respondent: To organizujeme. Děláme to jednou za rok nebo spíše za dva roky, aby se to pak zase naplnilo. Jezdíme do... Wrocław myslím děláme, Kraków, náš dějepisář, pan Kulhánek, toho znáte, tak on tam představuje studentům Polsko jako nesmírně historicky a kulturně nesmírně bohatou zemi. Protože stavby, které tam jsou v rámci toho, že bylo Polsko katolické, to je prostě úžasné. Takové některé věci možná nemáme asi ani tady u nás, takže. A samozřejmě ta kulturnost Poláků je dobrá, jo. My si je hodně představujeme jako šmelináře, že tamhle mají ty stánky takové někde na hranicích a něco prodávají, ale to je jen část té společnosti, jinak je to národ podle mě kulturní a vzdělaný a těmito zájezdy určitě přispíváme, aby to povědomí našich dětí bylo lepší. A pak dále jezdíme do koncentračního tábora, teď mi vypadlo jméno, do Osvětimi, ano, také jednou za rok nebo obrok a tam se snažíme celý autobus studentů, aby viděli tu hrůzu a oni prostě přijedou a opravdu.... nějak je to prostě lepší, než jim o tom 5 hodin vykládat v dějepise a pouštět jim film. Ať to tam vidí to ubytování a to... to jako fakt na Vás dýchne a tak, to zas taky. Takže myslím, že ty možnosti aby studenti poznali z různých stran Polsko, ty mi nabízíme jako škola.

Tazatel: Vidíte nějakou případnou absenci v té spolupráci? Nemusí to být jen to školství, ale v jakékoliv oblasti.

Respondent: Jako tady toho regionu? Co by chybělo? No, (smích) podle mě je... absence dopravní obslužnosti. Je problém dojíždění. Tady není dobrá dopravní infrastruktura jednak, ty cesty jsou špatné a v Polsku vůbec, a potom, pokud by běžní lidé chtěli dojíždět tam za práci nebo oni sem, tak to je tady prostě problematické. To vidím, že každá spolupráce potřebuje nějaké materiální zabezpečení a pokud chcete rozvíjet to, aby obyvatelstvo se nějak stýkalo, tak musí mít tu možnost tam nějak dojet, to je špatné. Ale co je dobré, tak si myslím, že je rozvoj turismu. Ten se podporuje v Polsku i tady. A to tak, že ta turistika tady, to Broumovsko je krásné, ale to Polsko hned vedla taky vlastně, že ano, tak to se teď v poslední době dost rozvíjí a existují, nevím, třeba cyklostezky, kterou vedou od nás a vedou kus do Polska a zase se vrací k nám a protože na tohle dneska kromě občanky nepotřebujete nic, takže to je pro ty turisty zcela

nenáročné a bez obavy mohou někde kousek zajít do Polska nebo zajet do Polska a tady v tom příhraničí je spousta turistických cílů v Polsku a poláci zase jezdí rádi do Meziměstí na koupaliště nebo do Walzelovky, tam je pořád nějaký Polák, a naši tam zase jezdí, tam jsou takové krásné, směrem na Wałbrzych, krásné kostely a jako já myslím, že tohle teda funguje.

Tazatel: Myslíte si, že tomu většímu rozvoji může vlastně pomoci nově zavedená trasa městské dopravy z Wałbrzychu do Meziměstí?

Respondent: No, myslím si, že by mohla. On je taky samozřejmě problém těch pracovních příležitostí, které, nevím jak je ve Wałbrzychu, to je velké město, tam možná jsou, ale taky víme, že to bylo město hornictví a zpracování uhlí, což už taky nefrčí, ale tady ty možnosti zaměstnání jsou omezené, takže do jaké míry by se tady poláci chytli, to nevím. Ale asi pracují ve Vebě, no Veba taky na tom není dobře. Je to prostě složité, že jo. Taky část těch, když to tak vezmete, tak z jedné strany je Wałbrzych, z jedné strany je tady Nowa Ruda a tady takhle, tam není nic, tam jsou lesy jenom, že jo, tak tam se spolupracovat asi prostě nebude. A jiná spolupráce co vím, co znám gymnázia třeba na Ostravsku, kde je Ostravsko, Těšínsko tam a ten průmysl je v Polsku taky, tam je to úplně jinak propojené. Ti lidé tam dnes a denně historicky chodili, znají řeč, ale řeč není problém. Buď se domluvíte anglicky s nimi, protože taky umí, nebo když čech mluví pomalu a Polák mluví pomalu, tak si rozumí. Jazyková bariéra není ten problém. Ale tady je problém takové celkové zaostalosti toho regionu, a že vůbec tady.... prostě není osídlení třeba, že jo v některých oblastech, tak jak chcete spolupracovat?

Tazatel: Jak vlastně hodnotíte Vaši spolupráci s polskou stranou?

Respondent: Naši spolupráci hodnotím jako přiměřenou, ano. Mohlo by to být lepší, ale vzhledem k tomu jistému nezájmu, já neříkám totálnímu, ale menšímu zájmu studentů jsem rád, že se nám daří uskutečňovat ty akce o kterých jsem hovořil a zapojit studenty třeba do akcí města a tak podobně.

Tazatel: Jsou tyto akce pro Vás nebo tato spolupráce pro Vás přínosné?

Respondent: No, je přínosná pro studenty v takovém to obecně... prostě student na střední škole, a na gymnáziu obzvlášť, by se měl všeobecně rozvíjet, měl by získat nějaký nadhled ve společnosti. Ta spolupráce, že si tamhle jedou zahrát fotbal do Polska, tak to jaksi ve vztahu ke vzdělávacím cílům gymnázia velký význam nemá, ale má to význam pro jejich obecné kulturní povědomí. Takže to považuji za důležité a za přínosné.

Tazatel: To bude z mé strany vše, děkuji Vám za rozhovor.

Respondent: Ano, rád jsem přispěl.